Массе а мехкий пролетареш, вIашагIкхета!



СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГIАЛГIАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

«СВЕТ» Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров Чечено-Ингушской АССР

Газет арадувл 1923 шера денз ● ЕРА, 28 сентябрь, 1978 шу. ● № 116 (5936). ● Мах 2 кепиг.

ПЯТИЛЕТКА КХАЬ ШЕРА ПЛАН — 7 ОКТЯБРГА!

СССР КОНСТИТУЦЕ ШУ ДИЗАРА СИЙНА

ХIара дено советски нах гарганхувл доккхача, дерригача адамий цIейна, СССР кердача Конституце шу дузача денна.

Республика дуккхача къахьегама коллективаша шошюай дакъа юкъедахьа гIерташ дIахьош я вай мехка Керттера Закон тIаийца шу дизара сийна хеталь хьинаре къахьегама вахта.

Пятилетка кхаь шера план 7 октябре кхоачашъярa тIехьа республике шерра яьржача яхье дика толамаш доах къахьегамоша.

Дуккха хa йоацаш рапорт делар «Грознефть» объединене бурув тохара балхий Горячеводски управлене къахьегамхоша — яхьа инициатораша — шоай декхараш кхоачашдарах. 16 сентябре бурувтохара кхаь шера программа кхоачашйир цар.

Шоай къахьегама толам белгалбаьккхар август бетте а кхаь шерa программа кхоачашъяьча «Промавтоматика» опытни завода коллективо. СССР керда Конституци тIаийца шу дузачa денга цу предприяте цхьа миллион сома маьха продукци лургьа.

Пятилетка диълагIча шера чотагIа къахьегаш дуккха а предприятеш, цехаш, бригадаш, сменаш я вай республике.

Аргунски аьшкабетонни конструкцей завод пятилетка диълагIча шера чотагIа арахецаш я хIанз ший продукци, хIаьта 7 октябрь тIакхоачаш кхаь шера планал совгIа завода коллективо 300 эзар сомал кIезигагIа йоацаш продукци кийчъергья.

Правофланговичар хьокхамагIа цу денгa дика къахьегама совгIат кийчдеш я Грозненски ремонтно-механически предприяте, транспортни средствашта ремонт яран технически гIулакх даран йолча Грозненски производственни объединене, маьхка продуктай Нохч-ГIалгIай производственни управлене, республика моттигерча промышленноста министерства коллективаш.

А. ТОЛУБАНОВ,
Нохч-ГIалгIай статистически управлене начальника заместитель.

ЛОАРХIАМЕЧА РУБЕЖАГА КХАЬЧАД

Республика промышленносто ханал хьалха кхоачашъяьй 1978 шера ийс бетта план

Производства эффективности балха дикали лакхъяра, пятилетка кхаь шера заданеш СССР Конституце шу дузача денга кхоачашъяра тIехьа шерра социалистически яхь а йоаржаяь, республика промышленни предприятей коллективаша 27 сентябре продукци йохкара ийс бетта план кхоачашъяьй.

Производственни программах ханал пхи ди хьалха лоархIабаьб «Малгобекнефть» НГДУ, «Грознефтегаз» НГДУ къахьегамхой.

Производственни низалех, материальни къахьегамен ресурсех кхы а биззагIа пайда эцаш, общественни производства эффективность лакхъяра, автономни республикай кулгалхоща г. Грозне вIашагIкхийттача хана новкъоста Л. И. Брежнева енна указанеши рекомендацеши кхоачашъяра заводашкеи фабрикашкеи практически гIулакхаш чакхдоахаш да.

Промышленни предприятей дуккхача коллективаша производства кхаь шера планаш кхоачашъяьй, хIаьта хIанз темпаш лаьгI ца йолийташ пятилетка диълагIча шера чотагIа къа а хьег.

КВАРТАЛА ПЛАН КХОАЧАШЪЯЬЙ

КПСС ЦК июльски (1978 ш.) Пленума решенешта жоп а луш, Назрановски автотранспортни предприяте коллективо 1978 шерара хьувкъам чуэцача санна мовхьаш дIа-юха кхухьача а транспортаца гIулакх дара хьокхамаш тоа а деш, ханал хьалха, дерригача технико-экономически хьокхамех кхоачашйир 1978 шера 3-ча квартала плани тIаийца социалистически декхараши.

Квартал чакхъялале оаха лерхI тIаийцача социалистически декхарех лаьрхIачул совгIа 3,2 эзар тонн халкъбоахама мовхьаш дIадахьа, 20,1 эзар тонно-километр никъ бе , 29 эзар пассажир дIа-юха вига.

Укх шерара хьувкъам чуэцача дика хьокхамаш даьхад грузовой автомашинай водителаша Аушев Хас-Мухьмада, Бабакиев Мувсас, Курсаев Iалаудина, Китиев Салмана, Тутаев Махьмад-Сале, иштта кхычар.

Предприяте коллектив кхы темпаш лох ца еш пятилетка 3-гIа шу чакхдаккха лаьрхIа я.

М. ВЕКОВ,
Назрановски АТП директор.

ТХА ЖОП — ХЬИНАРЕ КЪАХЬЕГАМ!

Нохч-ГIалгIайчен къахьегамхоша чIоаггIа могадеш хьаллоац новкъоста Л. И. Брежнева Баку волаши Грозне вIашагIкхийттача ханеи даь къамаьлаш, хьехараш, тийнна рекомендацеш

ГЕТТАРА РАЬЗА ДА

Дунха ха йоацаш КПСС ЦК Генеральни секретара, СССР Лакхехьарча Совета Президиума Председателa Л. И. Брежнева Баку даьча къамаьлага массане санна боккхача теркамца ладийгIар оаха.

Къаьстта дега тоам болаш хилар Москве юхаводаш Грозне сецача юкъа къамаьл деш хьажкIий фу ма-хулла дукхагIа хилийта тIехьехаш новкъоста Л. И. Брежнева аьнна дешаш. Цу дешашта геттара раьза а йолаш, шоллагIа хьувкъам айденнача хьинарца укх деношка чуэца болабе дага я «Путь к коммунизму» яхача колхоза коллектив.

600 гектара тIа дIайийнай из культура. Соахкарчул дикагIа хьийкъай хьажкIаш. Юкъера лаьрхIача хIара гектара тIара 40 — 45 центнер яргья.

Лоацца аьлча, ипатовций методагIа берригa хьувкъам чуберза а беш, оаха лерхI пачхаьхьалкхенна 2150 тонн фуалъяьха хьажкIаш дIаялла. 1150 тонн планал дукхагIа хургья уж.

Н. ЛЕВЧАНСКИЙ,
Сунженски района «Путь к коммунизму» колхоза механизатор.

ГIУЛАКХАЦА ЖОП ЛУРГДА

Вай мехка а доазол дехьа а хIанз массане а чIоаггIа уйла еш да Азербайджана столицана Даьхен доккха совгIат дIалуча новкъоста Л. И. Брежнева даь къамаьл.

ХIаьта вай республика къахьегамхой балха хьинар кхы а чIоагIагIа айдир Бакура Москве юхавоагIаш ше Грозне сецача хана новкъоста Л. И. Брежнева экономикеи культуреи дегIайоалаеча дIахо толамаш дахар ловш Къилбаседа Кавказа республикашта ловца баккхаро. Ше Баку къамаьл деш цо аьлар: «КарагIдийннараш доккхий да, цхьабакъда декхараш а дац кIезига-м. Вай берригача балха тIа толам балара лоархIамегIарча гIулакхех цаI массаза хила а хиннад, хург а да юкъарча гIулакха хадданза йоакхо яр, шийгара а кхычаргара а доагIар дизза хьадехар».

Уж дешаш шоаш ма-дарра доагIаш да промышленностен юрта боахамен болхлошта санна, искусствай культуран болхлошта а. ХIана аьлча шоай беркатеча кулгаща вай мел йола ганзаш хьакхоллаш болча къахьегамхой гIулакхаш хестадарал, керда толамаш дахара цар дегаш ураувттадарал сий долашагIа декхар да а дац. Из дика кхетаду Нохч-ГIалгIайчен художникаша. Царех дуккхачар творчестве керттера моттиг дIалаьцай хIама хьакхоллача къахьегамен къахьегамхочуни темо. Цу наькъагIа ма-хулла дIахо а ухаш, вай зама а заманхо а хеставеш йола, лакха идейни чулоацам а художественни говзал а йола произведенеш хьакхолларгья оаха.

М. ПОЛОНКОЕВ,
СССР художникий Союза член.

ДОГ ГIОЗДАЬННА

СССР кердача Конституце шу дизара сийна доккхий толамаш доахаш къахьегаш я Нохч-ГIалгIай гIишлон управленена чуйоагIача СМУ-6 № 2 йола участок. Цу дезача цIей сийна гIишлон балхаш дара пятилетка кхаь шера план оаха 20 сентябре кхоачашъяьй. Уж толамаш доахача белгалъяьннай Г. Переловича, З. Бисултанова, Л. Абдурзакова кулгалду бригадаш.

КПСС ЦК Генеральни секретара, СССР Лакхехьарча Совета Президиума Председателa Л. И. Брежнева Азербайджана столице Бакуи Грозне хиннача вIашагIкхетареи даь къамаьлаши тийнна рекомендацеши ювцаш собрани хилар тха участке.

Цу гIулакхо дог гIоздаьккхача тха участка коллективо кхы а доккхагIа декхараш тIаийцар карара шу чакхдалале шера лаьрхIачул совгIа кхы тIа а 160 эзар сома маьха гIишлон-монтажни балхаш де.

М. АЛМАЗОВ,
СМУ-6 № 2 йолча участка начальник.

БОАРАМ БОАЦАШ МУТIАХЬА

Тха цеха къахьегамхоша, инженерно-технически болхлоша чIоагIа хьашт долаши дегаш айденна болаши тIаийцар город Бакуна Ленина орден луш новкъоста Л. И. Брежнева даь къамаьли Нохч-ГIалгIайчен, Черсий-Балкхаройчен, Къилбаседа ХIирийчен кулгалхоща город Грозне вIашагIкхийттача хана енна указанеши рекомендацеши.

Из къамаьл а рекомендацеш а цеха коллективера хIара къахьегамхо кIоарга йовзаши вахаре кхоачашъяра оарцагIвоалаши хилийтара хIанз кхетама болх беш ба тха агитатораш, политинформатораш. Идеологически болхлоша кхоачам бац цу къамаьлий чулоацам дIабовзийтарах, цар цIаькха а белгалдоах иттлагIча пятилетка кхоалагIча шера участкай, бригадай коллективашта хьалхашка латта декхараш толамца кхоачашдара деэшараш, гарга кхаьча СССР Конституце шу дуза Ди, Октябрьски цIей кердача къахьегама совгIатаща дездара кхы шерагIа яхь йоаржаяра тIахьех шоай новкъостий. Цу дерригне кхы а айдаьд къахьегамхой хьинар. Цунца цар дIагойт шоаш парте чурчен арахьарчеи политикана боарам боацаш мутIахьа хилар.

В. ДОРОШЕВ,
«Красный молот» завода № 12 йолча цеха партийни организаце секретарь.

КЪАХЬЕГАМА ВАХТЕ

СССР керда Конституци тIаийца шу дузача ден — дерригача хьалкъа цIей сийна къахьегама вахта толаме дIахьош ба республика мехкдаьттахой.

«Малгобекнефть» НГДУ мехкдаьтта доахараша сентябрь бетта мехкдаьтта даккхара план ханал 5 ди хьалха кхоачашъяьй. «Грознефтегаз» НГДУ коллективо 25 сентябре кхоачашъяьй попутни газ яккхара укх бетта план.

БIарчча хьайийцача республика мехкдаьттахоша мехкдаьттеи гази яккхара сентябрь бетта план ханал 2 ди хьалха, 28 сентябре кхоачашъергья.

* * *

Республикански статистически управлене хоам бу республика промышленносто продукци маьхалъяккхара ийс бетта лаьрхIа оттаяь план 27 сентябре кхоачашъярах. Планал совгIа халкъа боахама миллионаш сомий маьха тайп-тайпара продукци дIайохьийтаргья.

ХIанз республика дуккха промышленни предприятеш пятилетка кхаь шера производственни планаш кхоачаш а яь пятилетка диълагIча шера чотагIа толаме къахьегаш я. Шоай къахьегама совгIаташ цар хетаду СССР Конституце хьалхарча шера.

Комсаш чуэцар (тоннаш) 26 сентябрь хьатIакхоачаш

Боахамаш	План	Чуийцар	План кхоачашъяра процент.	Цхьан дийнахьа чуийцараш	Цхьан саго гульъяраш (кг)
Совхоз «Новогрозненский»	2025	1635	81	143	300
Совхоз «Виноградный»	200	122	61	27	168
Совхоз «Восточный»	75	44	59	4	65
Совхоз «Северный»	1450	837	58	88	203
Совхоз «Новогорский»	2650	1382	52	141	164
Совхоз «Знаменский»	2650	1346	51	145	227
Совхоз «Советская Россия»	6000	2776	46	349	324
Совхоз «Авангард»	1550	706	46	90	280
Кирова цIерагIа совхоз	4500	1958	44	229	258
Ленина цIерагIа совхоз	5200	1969	38	225	260
Совхоз «Комсомольский»	4750	1707	36	260	380
Совхоз «Калиновский»	4400	1533	35	196	262
Совхоз «Братский»	3000	1043	35	118	284
Совхоз «Надтеречный»	1600	551	34	66	171
Колхоз «Коминтерн»	1000	333	33	62	325
Толстой цIерагIа совхоз	350	115	33	44	346
Совхоз «Наурский»	7300	2275	31	287	266
Совхоз «Верхне-Наурский»	2100	664	31	71	124
Совхоз «Кругловский»	2500	749	30	68	145
Менжинске цIерагIа колхоз	470	140	30	28	170
Колхоз «Красный пахарь»	1130	286	25	65	290
Совхоз «Победа»	4150	985	24	179	325
Калинина цIерагIа совхоз	5900	1275	22	218	296
Совхоз «Бурунный»	1750	381	21	55	213
Совхоз «Озерный»	2300	486	21	71	177
Совхоз «Гребенской»	1100	201	18	31	146
Колхоз «Путь к коммунизму»	950	153	16	28	230
Ленина цIерагIа колхоз	400	19	5	4	180

СССР ОБОРОНА МИНИСТРА ПРИКАЗ

1978 ш., 26 сентябрь № 231 г. Москва.

ГIулакх дара оттаяь ханаш яьха баьнна тIема гIулакхаш тIара нах 1978 ш. ноябре-декабре СССР Герзашцарча Низашкара мукъабовлийтара хьакъехьа а гражданаш аргIанна боккъонца дола тIема гIулакх де тIахьехара хьакъехьа а

«Массава а тIема гIулакх де декхарийла хиларах долча СССР Законага хьежжа АЗ ПРИКАЗ ЛУ:

1. Боккъонца дола тIема гIулакх дара ханаш 1979 шера 1 январь хьатIакхачалехьа чакхйоалаш бола тIема гIулакхера нах Советски Эскара, ТIема-Форда Флота, доазон тIарчеи чурчеи бIун мугIарашкара мукъа а баьха, 1978 ш. ноябре - декабре запасе бахийта.

2. ТIема гIулакхаш тIара нах мукъа а баьха запасе бохийташ хиларца дувзаденна, укх приказа хьалхарча пунктага хьежжа, Советски Эскаре, ТIема-Форда Флоте, доазон тIарчеи чурчеи бIу тIа боккъонца дола тIема гIулакх де тIахьехалба тIахьеха ди хьатIаотташ 18 шу дузаш, тIахьехара ха тIехьаяккхара бокъо йоацаш бола гражданаш а, хIаьтта иштта ханаш дукхагIа йолаш, тIахьехара тIехьаяьха хинна ханаш чакхъяьнна бола гражданаш а.

3. Приказ дIакхайкадолда еррига роташка, батареяшка, эскадрильяшка, кемаш тIа.

СССР ОБОРОНА МИНИСТР СОВЕТСКИ СОЮЗА МАРШАЛ Д. УСТИНОВ.

ПРОПАГАНДИСТИЙ СОБРАНИ

Самардийнахьа Грознерча теникий театра зале Ленински района пропагандистий собрани хилар. «Партийни, комсомольски, экономически дешара системерча 1977 — 1978 дешара шера итогехи кердача 1978 — 1979 дешара шера декхарехи» долча дешах лаьца гулбеннараштa доклад йир КПСС Ленински райкома секретара **Ю. В. Мареченкова.**

Доклад чакхъяьлча пренешка къамаьлаш дир Грознерча № 2 йолча школа семинарски группа пропагандиста **Л. Г. Латышевас,** консервни завода коммунистически къахьегама школа пропагандиста **О. И. Кулешовас,** ВЛКСМ Ленински райкома секретара **М. Дениева,** «Красный молот» завода семинарски группа пропагандиста **В. Н. Крапивина,** банно-прачечни треста марксизма-ленинизма лардий школа пропагандиста **В. П. Гуменюка.** № 1 йолча поликлиника пропагандиста **А. И. Дакаева.**

НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ПАЧЧАХЬАЛКХЕН УПРАВЛЕНЕ ЦХЬАЙОЛА ОРГАНАШ ХУВЦАРЕИ ЦХЬАЙОЛЧАР ЦIЕРАШ ХУВЦАРЕИ ХЬАКЪЕХЬАРА

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума

УКАЗ

СССР Конституцега, РСФСР Конституцега, Нохч-ГIалгIай АССР Конституцега, СССР Министрий Совета хьакъехьарча СССР Законага, 1978 шера 5 июлерча «СССР Министрий Совета хьакъехьара СССР Закон кхоачашде доладара порядках» болча СССР Лакхехьарча Совета Соцамга хьежжа Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиумо **соцам бу:**

1. Нохч-ГIалгIай АССР паччахьалкхен Планови комиссех Нохч-ГIалгIай АССР паччахьалкхен планови Комитет еи Нохч-ГIалгIай АССР Министрий Совета «Сельхозтехника» республикански объединенех юрта боахам производственно-технически Iалашбара Нохч-ГIалгIай АССР паччахьалкхен Комитет ея.

2. Нохч-ГIалгIай АССР Министрий Советерча паччахьалкхен кхерамзлен Комитетах Нохч-ГIалгIай АССР паччахьалкхен кхерамзлен Комитет аьннеи Нохч-ГIалгIай АССР Министрий Совета телевиденеи радиовещанеи Комитетах Нохч-ГIалгIай АССР телевиденеи радиовещанеи паччахьалкхен Комитет аьннеи цIераш хувца.

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума председатель Х. БОКОВ.
Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума секретарь Н. ПРАВЕНЬКИЙ.

г. Грозный.
1978 шу, 26 сентябрь.

Нов. Э. В. СОКОЛОВСКЕНА НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР IИЛМАЙ ТЕХНИКАЙ ЗАСЛУЖЕННИ ДЕЯТЕЛЬ ЯХА СИЙЛЕН ЦIИ ЯЛАРАХ ДОЛА

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума

УКАЗ

Республика мехкдаьтта промышленность дегIайоалаеча доккхий гIулакхаш карагIдувларах, беркате Iилма-педагогически хьинаре общественни болх барах Нохч-ГIалгIай Автономни Советски Социалистически Республика **Iилмай техникай заслуженни деятель** яха сийлен цIи лойла **Соколовский** Эдуард Владимировича — технически Iилмай доктора, «СевКавНИПИнефть» института мехкдаьтта даккхарен тIоанашкара мехкдаьтта доаккхийта алсамдаккхарен отдела заведующена.

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума председатель Х. БОКОВ.
Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума секретарь Н. ПРАВЕНЬКИЙ.

г. Грозный.
1978 шу, 26 сентябрь.

Нов. П. А. ШЕМЕТА НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЗАСЛУЖЕННИ ЛОР ЯХА СИЙЛЕН ЦIИ ЯЛАРАХ ДОЛА

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума

УКАЗ

Халкъа уналцIено лораяра даькъе доккхий гIулакхаш карагIдувлapaxи общественни вахаре хьинаре дакъа лацарахи Нохч-ГIалгIай Автономни Советски Социалистически Республика **заслуженни лор** яха сийлен цIи лойла **Шемет** Петр Акимовича — Нохч-ГIалгIай АССР МВД медицински служба начальника.

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума председатель Х. БОКОВ.
Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума секретарь Н. ПРАВЕНЬКИЙ.

г. Грозный.
1978 шу, 22 сентябрь.

Нов. И. Н. СТАРЧАКА НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕЗИДИУМА СИЙЛЕН ГРАМОТА ЯЛАРАХ ДОЛА

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума

УКАЗ

Республика общественни вахаре хьинаре дакъа лацарах, къахьегамхошта коммунистически кхетам луча беркате болх барах, КПСС мугIарашка вола шовзткъе итт шу дизарца дувзаденна Нохч-ГIалгIай Автономни Советски Социалистически Республика Лакхехьарча Совета Президиума **Сийлен грамота** лойла нов. **Старчак** Иван Николаевича — персональни пенсионера.

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума председатель Х. БОКОВ.
Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума секретарь Н. ПРАВЕНЬКИЙ.

г. Грозный.
1978 шу, 22 сентябрь.

ГРОЗНЕРЧА СТАНЦЕ ВАГОННИ ДЕПО БОЛХЛОШТА НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕЗИДИУМА СИЙЛЕН ГРАМОТА ЯЛАРАХ ДОЛА

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума

УКАЗ

«Москва — Грозный» яха поезд болх бе йолаялийта кийчъеча хьинаре дакъа лацарахи пассажирски парке вагонашта технически гIулакх дара йола пункт вIашагIйоллapaxи Нохч-ГIалгIай Автономни Советски Социалистически Республика Лакхехьарча Совета Президиума **Сийлена грамота** лойла:

Джаватханов Алман Заурбековича — Грознерча станце вагонни депо пассажирски парка вагонашта технически гIулакх деча пункта начальника.

Писакова Тамара Евгеньевнана — Грознерча станце вагонни депо проводникий резерва начальника.

Радван Николай Ивановича — Грознерча станце вагонни депо начальника.

Эздиев Мусайна — Грознерча станце вагонни депо слесара.

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума председатель Х. БОКОВ.
Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума секретарь Н. ПРАВЕНЬКИЙ.

г. Грозный.
1978 шу, 22 сентябрь.

Нов. М. И. КОРЯКИНА НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕЗИДИУМА СИЙЛЕН ГРАМОТА ЯЛАРАХ ДОЛА

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума

УКАЗ

Дуккхача шеращка транспорте беркате болх барах, общественни вахаре хьинаре дакъа лацарах, КПСС мугIарашка вола шовзткъе итт шу дизарца дувзаденна Нохч-ГIалгIай Автономни Советски Социалистически Республика Лакхехьарча Совета Президиума **Сийлен грамота** лойла **Корякин** Михаил Ивановича — «Чечингстройтранс» автотранспортни объединене слесара.

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума председатель Х. БОКОВ.
Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума секретарь Н. ПРАВЕНЬКИЙ.

г. Грозный.
1978 шу, 22 сентябрь.

Парторганизацешка — отчеташи хоржамаши

ДИНЗА ДИСАР ДУКХА ДА

Отчетни юкъа шоаш баьча балха итогаш е укх деношка отчетно-хоржамий собране гулбелар «Назрановский» совхоза коммунисташ. Совхоза парткома секретара заместителa, болхлой комитета председатела Абиев Мухьмад-Башира белгалдаьккхар, совхоза къахьегамхоша юртбоахама продукци алсамъяккхара даькъе цхьадола толамаш даьхалга. Иштта, 1977-ча шера беррига боахам хьаийцача пачхьалкхенна зе деш цо болх баьбале а боахама цхьайолча подразделенеша шоай планаш тIехкхоачашйир.

Царех я Беков Махьмад-Гире кулгалду № 4 йолча механизаторий бригада коллектив. План 18 центнер йолча цхьан гектара тIара цу бригадо 21 центнер мукх чуийцар, хIаьта хьажкIаш 25 центнера метта — 26,5. Во хьувкъам чубанзар Наьсар-Кертерча отделенерча № 5 йолча Арчаков ТIахIира бригада а. Цу шера совхоза йоккхача коллективо баьча балхах белгалдаккха дикадар кхы долаш вацар парткома секретара заместитель.

Доккхий социалистически декхараш тIаийцад совхоза къахьегамхоша 1978 шера. Хьайбаш леладераш укх шера йисача хана йохка езаш ба 300 тонн шура. Дика толамаш доахаш хьабоагIа коммунисташ Салмеев ИбрахIим, Сагова Дупай, дукхагIбола комсомольцаш. Тоалуш боагIа Альтиевски шурий-товарни ферма болх. ПланагIа 18 центнер йолча 600 гектара тIара 20 центнер яьккхар Газдиев Бек-Хана кулгалдеча бригадо. ПланагIа 450 тонн кийчъе езача 478 тонн дика йол кийчъяьй. Укх шера парткомо а совхоза кулгалхоша а ялат чуэцара КПСС ЦК могаль йола ипатовски метод хьал а лаьца ка бола ялат чудерзадара хьалхе комплексни план оттайир. Цхьабакъда, из кхоачашъелга лерттIа IалашдинзаР. Нийсделар кхоачамбоацараш: тоъаш яцар жаткаш, транспорт. Цу кхоачамбоацараша новкъарле яьяле а комбайнераша 3629 гектара тIара ка бола ялат чуийцар, хIара гектара тIара 18 центнер а йолаш. Болаш ба укхаза тIехдика къахьегарца, шоай творчески хьинарца партийни организаце, ерригача совхоза сий айду комбайнераш Торшхоев Товсолт, Торшхоев Махьмад-Сали, Котиев Ваха, Боровских Хьамзат, коммунисташ Тохов М. Т., Абадиев О., Костоев С. Б., Алиев Ю., Чибиев С. А., кхыбараш санна бола болхлой.

Дика къахьийгар укх шера Наьсар-Кертерча, Пхьилекъонгий-Юртарча отделенеша. Цар цхьаццайолча участкашкара 25—30 центнер ялат чуийцар. Совхоз бIарчча хьаийцача пачхьалкхенга ка бола ялат дохкара план тIехкхоачашъяьй. ПланагIа 2330 тонн йохка езача ехкар я 2484 тонн.

Цхьабакъда шортта да укхаза белгалдаханза даргдсаца кхоачамбоацараш а. Юкъера дIалаьрхIача цхьан гектара тIара 18 центнер ка бола ялат мара чуданзар совхозо укх шера.

Вайх цхьаккха вац Iалама хьалаш укх шера юрта боахама къахьегамхошта аьттув боацаш хиннилга ца ховш. Дале а шоашта карагI ца даьннар дерригa а эшшача боарамагIа ца хьийжача малхаи ца дийлхача догIаштен совхоза кулгалхой дIатIадехка гIертилга а вIаштIехьдац. Чуйица хьувкъам эсала хилара керттерча бахьанех да лаьтта леладара культура лоха хилар, дIайийнача культураштa ледара Iунал дар, хьувкъам во лорабар, кхыдараш.

Укх шера геттара кIезига теркам тIаахийтар совхозе баьцадаараши соми кхебара. ЛерттIа хиланзар кхашкеи бешамашкеи садоахкача зенерча хIамашта молхаш еттилга, органически минеральни удобренеш еxкилга. Йолаш йолча техниках мамогга пайда эца маганзар совхоза кулгалхоштеи специалисташтеи. Технически Iунал во дарах, ханнахьа тоаца ярах, ехача хана хувца оатхалаш ца хиларах техника каст-каста кхашка сецар. Цудухьа ханна кхычахьара хьатIакхувла езаш хулар из. Цул совгIа механизатораш ца тоъарах цхьан сменагIа бора техника болх, цул совгIа вIалла болх ца беш латташ машинаш а нийслора.

Совхозе дукха доахан къаьстад тайп-тайпарча лазарех. Укхаза 100 Iатта тIехьа 62 Iаса, 100 жийна тIехьа 78 Iаьхар мара кхебаьбац. ДIадахача шера 66 Iаса кхедир. Фермашка леланц йоагIаш йола учет. Цхьаболча болхлой хьокхамаш во дац, хIаьта царна уллув къахьегарий геттара лоха да уж. Халача балхашта механизаци кIезига ю. ХIаьта хIанзе а Iанга кийчъе болабеннабац хьайбай помещенеш.

Партийни комитето цкъа мо массехказза ший заседанешка дийцад хьайбай боахам тоабара дош. Цунах цхьаккха пайда баьннабац оалилга дац, дале а гуш махиллара, из дош бокъалгахьа даккха а гIулакх тоаде а вIаштIехьдаьннадац. 8 саг лакхера дешар дийша, 12 лаьрххIа юкъера образовани йолаш специалист ва хьайбай боахаме болх беш. Уж нах нагахьа санна массава — кулгалхошкара денз мугIарерча болхлошка кхаччалца — шоай бехктохкам бизза кхетабеш хуле этта гIулакх тоаде низ дIакхсачаргба.

БоагIаш бола теркам тIаахийтанзар партийни организаце шийн мугIараш кердача низаща чIоагIдара. Геттара кIезига я партийни прослойка хьайбай боахаме. Отчетни хана КПСС членалла 4 саг, 1 КПСС члена кандидаталла мара хьайийцавац. Парте мугIараш шердара болх эсала бир партгруппай секретараш болча С. Б. Костоева, Х. Х. Илиева, А. Я. Барханоева. Цар кулгалдеча партгруппашка тесса леладир совхоза болхлошта идейно-политически кхетам балара гIулакх а. Кхыметтел ханнахьа партийни собранеш чакх ца йоахаш моттигаш а нийслора цига.

ДIадахача шера совхозо цхьа миллион сом совгIа зе даьд пачхьалкхенна. Цун бахьанаш кIоарга тохкилга, эца йиш а йолаш пайда ца эцаш йиса торонаш белгалйоахилга, лаьттанцара а хьайбашкара а йоаккха продукци алсамъяккхара дикагIдола наькъаш къоастаделга, уж гIулаккхаш чакхдоахача парторганизаце еш йола влияни хьагойтилга — из дар шоай отчетно-хоржамий собране вIашагIкхийттача совхоза коммунисташта дагалаьттар. Керттерча даькъе цунна тIаерзаль яр отчетни доклад а хIаьта собране коммунисташа даь къамаьлаш а.

Нийса белгалдаьккхар докладчика а тIаккха собране къамаьл даьча совхоза керттерча агронома Газдиев Ахьмада а кхаш леладерий гIулакхаш белггала дикагIа хургдар боахаме йолаш йолча ерригача торонех бизза пайда ийца баларе, аьнна.

— 18 центнер мара хIара гектара тIара ялат чуэцанзар. Цул лакхагIа ба хьувкъам совхоза-техникуме, «Экажевский» совхозе. Цхьаццайолча участкашкара вай а 25—27 центнер чуийцар. Иштта массане болх баьбаларе дика хьувкъам чуэцаргбар. ХIаьта 10—11 центнер мара чу ца ийцача участкашка болх беш бар коммунисташ. Цу гIулакха бехке я партийни организаци, коммунисташкара доагIар хьа ца дехарах.

700 гектар гаргга шекара свекла хIанзчул тIехьагIа чуэца езаш я совхозе. Дукха дийцад цу даькъе де дезарех, Цхьабакъда тахан а из хьувкъам чуэца болабеннабац отделенешка. ДIадахача шера декабрь бетта лоа уллача хана шекара свекла чуэцаш яр вайцига, хIаьта из дIачуйийю завод дIакъайлаяр цу хана. Дукхазза дехар даьд оаха юрта боахама министерствага «Одесская-10» яхача фух йола хьажкIаш дика кхачац кхыдола фу дIадийта тхога, яхаш. Оаха дийцачох хIама хулаш дац. Укх шера оаха дIайийна хьажкIаш хIанз а кхьчаяц. Цу дерригача кхоачамбоацарех хьахул боахама экономикана хулаш дола зе. Цу гIулакха бехке дараш эггара хьалха вай воаш а да.

— Геттара эсала болх бу вай цехови парторганизацеша, — белгалдаьккхар коммуниста Тохов Мувсас. — ХIаьта цу организацешкара коммунисташ ба коллектива хьалхашка латта декхараш кхоачашдара эггара хьалха оарцагIбовла безараш, парте боацараш шоашта тIехьа баха безараш. Из таххаиалца гуш дац. Вай мугIарашка ва 72 коммунист, цхьа кандидат, ялх цехови партийни организаци, ворхI партийни группа. Цехови парторганизацей балха боагIIача тайпара достам лац совхоза парткомо. Из кхоачамбоацар дIадаккха деза керда хоржаргйолча парткомо дIахо йодача хана.

— Совхозе коммунисташ дукха ба, — дувцар, трактириста Алиев Ювсапа, — цхьабакъда порученеш йиззa кхоачашъераш кIезига ба. Уж а дукхагIча даькъе массаза цаIаш ба. Коммунисташ ба балха а вахаре а шоашкара дика хьокхам гойта безараш. ХIара коммунист иштта валаре, цар дисциплина чIоагIа яларе тахан вай дувца кхоачамбоацараш хургдацар.

— ДукхагIйолча хана хул со ферме болх беш. Сайрийна доахан деттача хана доярка шта хац малагIа етт шоаш бийттаб — йоацаш я ферме электрически сердал. Цу хана из декхар цар лерттIа кхоачашдоре йоаккха шура дикка совгIа хургьяр. Кастта техникана ремонт йолае еза, йоацаш я запасной оатхалаш. Цу гIулакха инженерни служба сагота яц, из да партийни организаце царгара доагIар хьа ца дехилга. Цу хьакъехьа эшаш дола новкъостал деш яц республикански «Сельхозтехника» яха объединени а.

Хьайбай боахаме эттача халача хьалех а шеаш из болх тоабара де гIертарех а дийцар керттерча зоотехника Дударов Батыра.

— ДукхагIйолча хана, — аьлар цо, — оаха доаханна тела барда Бесланера кхухьар. ХIанз оаха хьалъеш латт барда кийчберrбола цех, доахаша бIайха барда тергболаш. Цу хIамо лакхъергъя доахангара хьайоаккха шура. Цул совгIа Наьсар-Кертерча отделене къаьстта леладергда оаха дикача фух дола шинараш. Кхычахьара доаладергда 400 бежан. ХIанз Iаьсий леладу помещенеш йоахъеш доахк тхо.

Совхоза кулгалхошта, цун партийни организацена цIенхаштта критика йир собране дакъа лоацаш а къамаьл деш а хиннача республика юрта боахама министра заместителa А. А. Абрядина. — Тахан яьча доклада тIа цхьаболча коммунисташа даьча къамаьлашта юкъе цхьа дош хазанзар вайна, — аьлар нов. Абрядина, — халкъа тIахьожама группас, болхлой комитето, комсомольски организаце баьча балхах, цу гIулакхо хьахьокх цар балха боарам лакха боацилга а царна лерттIа кулгалдеш партийни организаци ца хиннилга а. Цар ма-йоагIа коллектив оарцагIъяьхац пачхьалкхен планаши тIаийца социалистически декхараши кхоачашдара, кIезига теркалду къахьегамен производственнии дисциплина чIоагIъяр, коллективизми коммунистически хьисапе къахьегилген вIаштIехьдаккхар, дIаяхача замах юхедиса во гIулакхаш къахьегамхой сакхетам чура дIадахар, къахьегамой бытовни культурни хьалаш тоадар, материальни стимулировани балха шерра юкъейоалаяр санна дола гIулакхаш. ХIаьта цу дерригне экономика чIоагIъелга юхадетт, доккхий зенаш хьахулийт.

Совхоза партийни организаце дIахо йодача хана Iалаьмате-дукха къахьега деза боахама гIулакхашта кулгалделга тоадара, хIара коммунист шийн авангардни лоархIам кхоачашбеш хулга хьа а дехаш, ерригача производственни участкашка партийни влияни чIоагIъяра. Къаьстта шийн теркаме лоаттаде деза парткомо коммунистий собранешка, шоай заседанешка тIаийю решенеш, КПСС членашеи кандидаташеи тела критически замечанеш, маьхера предложенеш тIагIертта кхоачашъелга.

Собране керда хержача парткома хьалхарча организационни заседале секретаралла хержар Мислауров Увайс.

А. САГОВ,
тха соб. корр.

ТОКАРЬ — ТIЕХДИКА ГОВЗАНЧ

СССР 50 шу дизара цIерагIча Грозненски химически завода ремонтно-механически цехе токарни станока тIа къахьегаш ва профессех дикагIа вола болхло Геннадий Николаевич Ефремов. Из дика къахьегаш, ше говзанч волчча бесса болх беш хьавоагIа, цо цхьан ханна массехк станока тIа болх бу.

Ефремова беш бола болх эггара чоалханегIа ба — насосашта лаьрхIа прессформаш, полиэтилен арахецача эшаш йола меснтельни блокаш, иштта кхыдараш. Балха дика чакхдаьлча токара Ефремова баь болх 120—130 процент хул. ХIара денна, бетта иштта хьавоагIа из. Шин шереи ах шереи пятилетка план кхоачашъяь из цаI мара токарь вац ремонтно-механически цехе.

— Аз болх бу ткъаь пхиъ шу да, — йоах Ефремова. — Сона дукхабеза сай болх, дукха литература а деш аз токарни гIулакхах лаьца, производстве хьалхалаттача токарий опыт тохх, цунцара хьаэца мегаргдар сай балха юкъедоаладу. ХIаьта болбеча шерашка аз айса а Iоаяьй йоккха опыт — цунах хьахул толамаш а.

— Хьа хьалхара хьехамча мала хиннав аьнна хаьттача, Геннадий Николаевич Ефремова аьлар:

— Да. Николай Степанович Ефремов — Октябрьски района автомобилий двигателашта ремонт еча механически мастерской механик. Из вар са эггара хьалхара хьехархо а хьехамча а. Дас дика Iомавир со аз шийца болх баьча кхаь шера.

— ХIанз со се ва хьехамча. ПТУ дукхxача выпускникашта, цу даькъе сай воIа Александра а, сай опыт дIаеннай аз. Итт класс чакхъяьккхачул тIехьагIа тха цехе болх бе вера Александр, аз токарни гIулакх Iомадир цунна, — яхаш дувц Ефремова.

Цун воI Александр цхьан шера болх беш хилар даьца, цо ше хьадер дика дора, иштта завода общественни вахаре дакъа а лоацар. Цехо направлени а енна мехкдаьтта института механически факультете деша вахав из, институт чакхъяьккхача юха а цехе балха воагIаргволаш.

— Укхаза заводе 131—135 яхача цехе аппаратчица йолаш болх беш я са цIеннана а, тха берригача дезало шоай вахар укх предприятеца дийзад, цудухьа завод тха шоллагIа дола цIа да, — йоах токара.

Геннадий Николаевич йист хилара дукха тIера саг вац, къаьстта а къамаьл шийх лаьца деча хана.

Къамаьл дара хьакхаштагIа хилар цун мастер Борис Владимирович Скляров.

Цо йоахар, Геннадий Николаевич цехе эггара лакхагIа квалификаци йола токарь, рационализатор ва. Соахка рационализацех заводе гIолла хьалхара моттиг яьккхар цо. Цун ерригa рационализаторски предложенеш къахьегама овсарле лакхъяра тIаерзаяь я, уж балха юкъе а кхихьай, Ефремова къахьегама методах кхыча токараша пайда а ийцаб.

1973 шера денз коммунистически къахьегама ударник яха цIи дIа ца хецаш хьавоагIа Ефремов, хIаьта 1977 шера «социалистически яхье котваьннар» яха цхьаькха цхьа цIи а тIаккхийтар цунна.

ТIехдика къахьегамхо, дезалий дика да, токарь - дошо кулгаш ала йиш я цу сагах. ХIанз Геннадий Николаевич цхьайтталагIча пятилетка чотах къахьегаш ва.

Н. ЛЫКОВА.

Шоай балха тIа тIехдика толамаш доахаш къахьегаш хьайоагIа «Металлист» завода электролабораторе коллектив.

Цар шоай бархI бетта план 138 процент кхоачаш а еш планал совгIа 33 эзар сома продукци хьаяьй. Уж толамаш доахача къаьстта белгалбаьннаб Дахиева Малика — электромонтер, С. Марвин — наладчик. О. Коваленко — болхло, иштта кхыбараш.

СУРТА ТIА: (аьттехьара аьрдехьа) лабораторе начальник А. С. Азиев М. Дахиеван С. Марвинни балха декхарех дIаккхетабеш ва.

И. ИЛИЕВА сурт.

Къилбаседа Кавказа мехкдаьтта Iилма-тохкама проектни института 50 шу дизарга

IИЛМАХОЙ — ПРОИЗВОДСТВАНА

1920-гIа шу доладелча, грозненски мехкдаьтта промышленностана национализаци а яь из юхадийнъяла йолеелча къаьгга гучадаьлар Iилман база хьакхолла езилга.

1920 шу чакхдоаллаш «Грознефта» Центральни лаборатори хьакхеллар, хIаьта 1922 шера ши лаборатори хьайир: цаI промыслай управленеи шоллагIъяр — заводской. Цу шиннех а 1925 шера юха а цхьа центральни лаборатори хул.

1928 шера 15 сентябре «Грознефта» Центральни лабораторех йоккха кхоъ Iилма-тохкама промыслови, технологически, физико-химически тохкамий отдел чуйоагIаш йола Iилма-тохкама институт хьаю.

Институте лаьрххIа йола дукха а аппаратура тIаяхь, механически мастерской испытательни стендаши хьаю.

Ерригa промыслайи заводской лаборатореши иштта «Грознефта» центральни технически библиотекеи института чуйоагIаш яр. Мехкдаьтта районий юкъмоттиге Iилма-тохкама институт хьаеллар вай мехка хиннача доккхийча хувцамех цаI дар. Из белгалдаьккхар института цIерагIа Iилмай Ерригсоюзни академе, Московски горни академе, Л. Я. Карпова цIерагIча химически института, мехкдаьтта промышленноста Iилма-технически управлене коллеге, Геологически комитета, СевКавплана комиссе, мехка боккхийча Iилмахоша—профессора А. Н. Баха, Н. Д. Зелинске, А. Д. Архангельске, И. М. Губкина, Л. С. Лейбензона, С. С. Наметкина, Н. И. Стрикова, иштта кхыбараша ккахьийтача дукккача телеграммашеи моаршалашеи.

1928 шера институт хьайийллача денз промыслай отдел Нохч-ГIалгIайчен доазон тIа мехкдаьттен гази яллари лоаман тIоений геологически хьалаши Iомаде йолаелар, иштта эргаяккх йолайир буруш тохареи мехкдаьтта даккхареи техникеи технологии.

ТкъоалагIча шерашка института Iилмахоша «Грознефта» геологашца цхьана гучадаьккхар мехкдаьтта доаллача гIомара тIоанашка хий хилар (Советски Союзе приоритет), ткъаь иттлагIча шерашка мехкдаьтта доаллача моттигашкарча хин низа режима теоре Iилман лард хьакхеллар, вIашигаьнарча скважинай шоайла бувзам хургбола хьалаш хьадир.

Лакхехьа мел дийца тохкамаш дувзаденна да профессорий В. Н. Щелкачева, В. М. Николаева, Н. Т. Линдтропа, С. Н. Шаньгина, иштта кхыбарий цIерашца.

Ткъаь иттлагIа шераш долалуш белгалдаьлар профессораша В. С. Баранова, З. П. Букса цу хана цхьадолча тIоанашта буруш ца тохадалара бахьанаш тохкаш даь балхаш. Дунен тIа эггара хьалха цар Iомадаьд топпар увш болча раствораша хий юха хьателар скважинашта буруш тохара пайдане хилар, иштта цар дIадоладаьд Грознеи Бакуи скважинашта буруш тохача нийслуш хинна халонаш дIаяха торо енна дола химически обработка яр а.

ДIахо дIайодача хана хьакхеллай тIехкIоаргача скважинашта эггара чоалханерча хьалашка буруш тохача топпар увш дола раствораш тIехдика хилийта дукха а лакха активни химически реагенташ.

1935 шера А. Н. Шаньгина геологически технологически фактораш тахкарца эггара хьалха гучадоаккх скважинай стволаш гоамдалара бахьанаш, уж кхоачамбоацараш дIадахара де дезараш къоастаду. Цо буруш тохара лабораторе коллективеца цхьана скважинашта буруш тохара цхьаццайола технологии оборудовании хьакхоллара проекташ вIаштIехьъяьхай.

Цементни маркхалаш чIоагIдалар сихагIеи цементни кхера чIоагIагIеи хилийтара тIатохаш йола хIамаши химически реагенташи хьакхоллача даькъе дукккха тохкамаш даьд Е. К. Мачинске кулгал а деш.

Цо могадаьд цементно-гIомара маркхалаш, мехкдаьттацементни маркхалех пайда ийбара технологии рецептуреи кийчъяьй, иштта дукккха тайп-тайпара цементаш хьаьяй Iовкъарех температура лакха хургйолча колоннашта цементировани е.

ЧIоагIа накъаьлар иштта институтои цун филиалои кийчъяь тIехкIоаргача скважинашта цементировани еча эшаш дола цементни маркхалаш чIоагIдалара ханаш лоацъеш йола ВКК, СВК яха средстваш а. Иштта ткъаь иттлагIча шерашка кхестадеш буруш тохар интенсивно юкъедоаладир буруш тохача. Цу шерашка институте В. С. Федорова кулгал а деш тайп-тайпарча осташца буруш тохара балхаш дIедахьара теори хьакхоллареи кхыча дешайи дукккха а тохкамаш чакхдаьхар.

Цу дешашта хетадаьча теоретически тохкамаша гIо дир керда, лакхагIа овсарле йола кIоарга буруш тохара эшача остий моделаш хьае.

Халкъа боахаме боккха лоархIам болаш дар институте А. В. Зуберева кулгалца даь балхаш а. Уж дар кхыча доазол арахьарча мехкашкарча дикагIйолча образецел хIамма а тIехьашка даккха йиш йоаца «одношарошечни» осташ хьадара хетадаь тохкама балхаш. Цу гIулакхо цIаьхха айдир тIехкIоарга буруш тохачара технико-экономически хьокхамаш. Буруш кIоаргдалар «трехшарошечни» осташца нийсдича 2,6—3-за лакхделар.

Таханарча денга заводаша кийчдаьд 100 эзар совгIа «одношарошечни» осташ, царца 2 миллион метр лоаман тIоанашка буруш техад. «Одношарошечни» осташца буруш тохаш Советски Союзе караерзаьй № 1 йола Галюгаевская — 5500 метр, № 1 йола Арал-Сор — 6000 метр, Медведковская — 6200 метр, № 1 йола Бурунная — 7501 метр скважинаш. КIоаргача тIоанашта буруш тохача «одношарошечни» осташ юкъедоаладаро шера 5—6 миллион сом пайда лу.

Цу шерашка Ф. К. Котяхова, Б. Ф. Ремнева, Н. П. Буторина дIадоладаь породаши мехкдаьтта тIоанаши тахкара балхаш дIахо дихьар В. Ф. Кондратьевеи, М. С. Баговеи.

ХIанз институте кийчъяь я лоаман тIоанаш, газий, мехкдаьтта физически свойстваштa шоай Iалама белгалонаш йолча бесса а юташ тохкамаш чакхдаха йиш хулийта шийтайпара аппаратура.

ЛоархIам болаш да скважинашта буруш тохача перспективни горизонташ юкъейоалаяра институте керда техникеи технологии хьакхоллача даь балхаш а.

ТIоанаш таккара инструмента вай мехка хьалхара конструкци 1943 шера К. И. Лошкарева кийчъяьй.

П. С. Варламова, Н. Ф. Рязанцева, М. П. Снежко, С. С. Репина, И. П. Герцена эргаьккха тоаль тохкама оборудовании мехкдаьттанеи газаи геолого-тохкама балхаш чакхдоахача юкъеяхьаро тохкама-лахара балхашта йоаеш йола хаи средстваши кIезигьеи цу балхий эффективность лакхъеи торо елар.

ТIоанаш тохкача оборудованех пайда ийбу кхеран кIор, алмазаш йоахка моттигаш лохача. Из оборудовани социалистически а дегIаухача а мехкашка дIаухийт вайцигара.

Боккха лоархIам болаш дар институте Л. Г. Алексеева кулгалца буруш тохара насосий балха даь тохкамаш а. Цу тохкамаша насосий овсарле лаккхйир, иштта тоайир конструкци.

Мехкдаьтта скважинашта эксплуатаци яра техникеи технологии кийчъеча лоархIам болаш тохкамаш даьд институте Н. Д. Гейштора, Д. И. Чурсанова, профессора А. Г. Бабукова, Н. Н. Шаньгина, М. А. Айрапетяна, В. И. Рошупкина, иштта кхыбараша. Уж тохкамаш таханарча денга боккха Iилмани практически лоархIам болаш да.

Нохч-ГIалгIайчени уллув ядача районийн доазон геологически строении цига мехкдаьттеи гази хилари Iомаде доладир институте Сийлахь-боккха Дай-мехка тIом хьалехьа дукха а хьалхагIа.

Профессорий А. А. Хуциевеи Г. М. Сухаревеи кулгалца геологий коллективаша чакхдаьха доккхий геологически тохкамаш боккха практически Iилмани лоархIам болаш да.

Института Iилмахой-геологий рекомендацех чакхдаьхача поисково-разведочни балхаша торо елар мехкдаьттеи гази йоалла массехк моттиг гучаяккха, цу даькъе Нохч-ГIалгIайчен доазон тIара мезозойски тIоанашкара яраш а йолаш.

ХIанз институте мехкдаьттеи гази йоаллеи перспективнии тIоанаш массе а оагIорахьара Iомадара тIадерзадаьча тайп-тайпарча тохкамий бIарчча комплекс чакхйоаккхаш я.

Уж тохкамаш чакхдоах Iилмай кандидатий Н. Е. Меркулова, В. Д. Талалаева, А. С. Сахарова, А. В. Меркулова, Г. П. Волобуева, Н. Н. Болтышева, В. М. Васильева, Л. П. Брагинай кулгалца Iилмахой-геологий йоккхача коллективо.

Нохч-ГIалгIай АССР доазон тIа мезозойски тIоанашка мехкдаьтта хьаделларах грозненски мехкдаьттахой дерригача дунен тIа эггара хьалха шоай тайпара тIоанаш карадерзадара проблемана тIаIоттабелар.

КхоэткъалагIа шераш долалуш СССР-е эггара хьалха тха институте кийчъяь 1966 шера «Ставропольнефтегаз», 1978 шера «Грознефть» объединеней промыслай балха юкъейоалайир йоккхача давленегIа газаца тIоанашкара мехкдаьтта даккхара керда эффективни технологически процесс.

Укх тIеххьарча шерашка институто дIахьош да 50-ча шерашка дIадоладаь скважинай забояшка тIоанашкара мехкдаьтта хьаахара интенсификаце хьакъехьа дукха а Iилма-тохкама, экспериментальнии опытно-промышленнии балхаш. Цу шерашка вIаштIехьдаьхаи толамца балха юкъедихьаи дар кислотни обработка яр, тIоанашта гидроразрыв яр, хувцалуча давленей, тохкамхой цIерашца Н. Н. Шаньгина, Д. Н. Кузьмичева цIерашца ювзаенна йола методаш.

Таханарча дийнахьа шерра хьаллаьца я карбонатни тIоанашта кIоаргга обработка яра методаш а.

Укх тIеххьарча шерашка Нохч-ГIалгIайчене, институте Iилмахоша дакъа а лоацаш, лоархIам боллаш эргаьккха тоаьй мехкдаьттен мехкдаьтта гази гулъяра, кийчъяра технологически схеме.

Вай лакхе йийца мероприятей комплекс кийч а яь балха юкъеяхьаро, продукцеца хий дукхагIа хилар лакхлуш дале а, лакха дикал йола мехкдаьтта даккхара хьалаш Iалашдир, мехкдаьтта газа утилизаци яра коэффициент лакхъяларга кхачийтар, мехкдаьтта доаллача моттигашта разработка яра технико-экономически хьокхамаш тоадир. 1977 шера дерригa хьадаьккхача мехкдаьттах 70 процент тIехдикача категорех дIадахийтад, мехкдаьтта газа утилизаци яра коэффициент 90,5 процентага кхоачаьй. Из дикка лакхагIа я юкъерча отраслеи хьокхамал.

Боккха теркам тIаухийт лахара-тахкара балхий эффективноста, мехкдаьттеи гази йоалла моттигаш кийчъяра йолча рекомендацей экономически оценкана, НГIАССР-еи ДагАССР-еи доазонаш тIа мехкдаьтта промышленность дегIайоалаяреи дIаоттаяреи дешашта, иштта деш да буруш тохара балхий эффективность лакхъяраи скважинаш хьалъяра ханаш лоацъяраи, мезозойски къаьнарча карагано - чокракски тIоанашта разработка яра экономически эффективность лакхъяра торонаш гучаяхара тIадерзадаь тохкамаш.

Института дукхагIа дола балхаш изобретеней боарамагIа деш да. Духхьал укх тIехьарча шерашка института балхашта защита яьй 120 авторски тешалца.

Тахан СевКавНИПИ йоккха Iилма-тохкама а проектни а институт я городашка Пятигорскеи Ставрополеи филиалаш, Тбилисе — комплексни Iилма-тохкамеи проектнии отделени, Махачкале — комплексни отдел, хIанзарчун тайпара оборудованеца кийчъяь низ бола экспериментальнии механически базаш а йолаш. Институте къахьегаш Iилман 118 кандидати 5 доктори ва.

Института Iилмахоштеи Къилбаседа Кавказа мехкдаьттахоштеи хьалхашка тахан чоалханеи бехктокхамеи декхараш латт. Углеводородни бедала дукккха йола перспективни тIоанаш 8 эзар метр кIоарга чоалханеча геологически хьалешка да, тIоанашта тIалатта низ 1000 атмосфереи температура 250 градуси йолаш. Цу дерригне а дIадех буровойи мехкдаьтта доахеи предприятеш кердача техникаца Iалашъелга, скважинашта буруш тохара, продуктивни горизонташ гучаяхареи караерзаяреи, мехкдаьтта, газоконденсат, газ яккхареи дIаахийтареи гIулакхий технологи эргаьккха тоаелга.

Шийн юбилейна накъайодаш СевКавНИПИ коллектив кийча я шийн ерригa знанеш, низ, творчески хьинар уж проблемаш къоастаяра дIадала.

А. МАМВРИЯСКИЙ,
СевКавНИПИ директор, технически Iилмай кандидат.

ТОЛЬЯТТИ. Ленински комсомола 60 шу дизара баха ма-боагIIара накъабахара шерра социалистически яхь йоаржаяьй Волжски автозавода къонача автомобилашъераша. ВАЗ-а комсомольцаша юбилейга кийчлуш керда производственни объекташ хьалъеча, шефство лелаеча школашка, город тоаяь хозъеча 50 эзар совгIа сахьат болх баьб.

Къонача автозаводцаша гIулакх юкъехьош дола керттера дакъа — конвейер тIа, сварочни автоматашта тIа, летейн цехашка «Жигули» яха автомобилаш хьаладуха моттигашка хьинаре къахьегаш.

СУРТА ТIА: ВАЗ-а продукци — «Жигули» яха автомобилаш.

Ю. БЕЛОЗЕРОВА сурт.
ТАСС фотохроника.

№ 18 «АГИТАТОРА БЛОКНОТ»

АргIанарча, № 18 йолча КПСС Нохч-ГIалгIай обкома пропагандаи агитацеи отдела «Агитатора блокнота» тIа шерра гойташ я «Вай декхараш» яха рубрика. Цунна кIал я «Кадраш идейно чIоагIъярах» яха КПСС обкома пропагандаи агитацеи отдела заведующе заместителa А. Беляковеи «Дерригача халкъа гIулакх» яха редакционни статьяш. Хьалхарчун тIа дувц партийни, комсомольски просвещенеи экономически дешареи системе агитатораш, политинформатораш кийчбарах, шоллагIчун тIа — КПСС ЦК июльски (1978 ш.) Пленума решенеш кхоачашъяра хьалхашка латтача декхарех.

«ЛоархIаме даташ» яхача рубрико чулоац «СССР Конституци лелаш, яхаш, болх беш я» яха НГIАССР Лакхехьарча Совета Президиума секретара Н. Правенькеи юрта боахама болхлой Ерригсоюзни Денна хетаь «Ленински аграрни политика накъагIа» яха республика юрта боахама министра заместителa М. Чочаевеи статьяш.

Беседаш яра накъаяргъя «Бахача наха Ерригсоюзни перепись ярга» аьнна НГIАССР статистически управлене начальника П. Гребенщикова язъяь статья.

Блокнот дешараша безаме хеташ тIаэцаргда редакционни почтацара «Яхьа экрана тIа — лоархIаме цифраш» яха Малгобекски УБР парткома секретара Ф. Щукина письмо.

Блокнота тIа иштта йолаш я дунен халкъашта юкъерча гIулакхашта хетаь статья а кхыйола материалаш а.

КПСС ЦК ИЮЛЬСКИ ПЛЕНУМА РЕШЕНЕШ КХОАЧАШЪЕШ

ЯЛАТ ДУКХАГIА ДОАККХАРГДОЛА НАЬКЪАШ

Дукха ха йоаццаш хиннача КПСС Нохч-ГIалгIай обкома Х-ча пленумо йийцар КПСС ЦК июльски (1978 ш.) Пленума итогаш, белгалдир КПСС ЦК соцамцеи новкъоста Л. И. Брежнева докладацеи дувзаденна республика коммунисташтеи берригача къахьегамхоштеи хьалхашка этта декхараш.

Юрта боахама эггара лоархIамегIара дешаш къестадара уйла тIа а йохийташ, парте, эггара овлангарчеи саготагIчеи декхарех цаI а лаьрхIа, хьаоттадир ЦК Пленуме — цхьайтталагIча пятилетке хIара шера мехка 238 — 243 миллион тонна боараме ялат доаккхилга Iалашдар. Из декхар кхоачашдеча шоашкара доагIа дакъа лоац вай республика юрта боахама къахьегамхоша а. Нагахьа санна 8-ча пятилетке шера юкъера лаьрхIача республике доаккхаш хинна дерригa ялат 401 эзар тонн, хIаьта 9 пятилетке — 487 эзар тонн хиннадале, 1977 шера даьккхар 507 эзар тонн хилар. Цу шерашка ялаташ дIадув лаьтташ, ма-дарра аьлча, кхы IотIакхийтта хIама дац, цудухьа дерригa чудахьаш дола ялат керттерча даькъе алсамдувл цу культурай хьувкъам лакхбара чотах. Нагахьа санна йислагIча пятилетка шерашка юкъера лаьрхIача хIара гектара тIара 18,1 центнер ялат даьннадале, 1976 — 1977 шерашка 21,4 центнерага дIакхаьчар.

Тахан белгалдаккха йиш йолаш да, Нохч-ГIалгIайчен лаьтта леладераша ялаташ кхедеча кхашка йоккха къахьегама котало яьккха хилар: дIанхача шерий планови заданели боарамали тIех кхебаьб ка болча ялатий хьувкъам. Ка бола ялатий, ялата - бобови культураш укх шера тIанийца хиннача декхарел дукхагIа яьхай. Уж культураш хIара гектара тIара 25 центнерал совгIа яьхай Ачхой-Мартановски, Гудермесски, Наурски, Сунженски, Шелковской районий боахамашка.

Республике эггара лакхагIа хьувкъам кхебаьб Гудермесски района боахамаша — хIара гектара тIара 28,4 центнер, Наурски Шелковскойи районий колхозашеи совхозашеи — 26,2 — 26,7 центнер. Тоъал лакха хьувкъам кхебаьб Грозненски района боахамаша: 45 эзар гектарах хIаране тIара цар даьккхад 23,6 центнер ялат.

Из ши-шегIа хинна хIама дац. Цунна ларде улл цу районий колхозашкеи совхозашкеи лаьтта леладара культура лакхъялар.

Ялат даккхара даькъе, шеко йоацаш, доккхий толамаш даьхад. ХIаьта а, ялат даккхареи кийчдареи хIанзара боарам таханарча дено дIадехарашка кхаьчабац.

Кхашкарча балхий чоалханеча комплексе хьалхара моттиг хьа а лаьца дIаотт ялат дIахо дукхагIа доахилга Iалашде йиш хулийтараш. Цу гIулакха хIанз эггара бехктокхамегIа йола, хьатIадоагIача шерара хьувкъам дукккхача хьале шийх тийша болаш йола - ха хьатIаэттай юрта боахама къахьегамхошта.

ЦIенхаштта гIулакхаш чакхдаха деза ерригача юртбоахама культурай хьувкъам лакхбара. Царех я гурахьа ялаташ дIадув лаьтта ший ханнахьа кийчдари удобренешца хьаьндари, дикагIдола фу Iалашдар. Iилмо оттаьчеи хьалхалаттача практико бакъъяьчеи ханашка гурахьа хIамаш дIаср. Уж а кхыдола а гIулакхаш тешшаме чакхдаханза даргдац 1979 шерарча хьувкъама дика лард йоллара.

Укх гурахьа 182 эзар совгIча гектара тIа ялаташ дIаде дезаш я республика колхозаши совхозаши. Дерригача боахамашка кийчъяьй лакха хьувкъам кхебелга Iалашдергдолаш йола агротехнически гIулакхий комплекс.

Балхаш лерттIа вIаштIехьа а даьха гурахьа ялаташ дIадера даькъера бехктокхаме декхараш кхоачашделга дукккхача хьале юрта боахама специалистий, хьалхарча аргIанна, агрономий балхах тийша да. Хьувкъам лохеи лаккеи хилара дерригa бахьанаш терналдар духьа бокъонца тохкамбе беза хIара кхай тIа гуйран ялаташ мишта кхедича дикагIа да хьожаш. Цо йиш хулийтаргья соахка гуйран ялаташ кхедеча хана нийсденна гIалаташ керда ца дувлийта.

Баьча тохкамо хьахьокх, хIанз а лоха хьувкъам кхебеш дола боахамаш хIара районе хилар, Гурахьа дийнача ялатий хIара гектара тIара 10 центнерагара 19 центнерага кхаччалца мара яьккхаяц укх шера Веденски, Малгобекски, Надтеречни, Назрановски, Ножай-Юртовски, Советски районий боахамаша. Шоай торонашка хьежжа болх баьбац укх шера Урус-Мартановски Шалински районий колхозашеи совхозашеи.

Хьувкъам ишттал лоха хилара керттера бахьан да ялата культураш кхеяра агротехника чIоагIа телхаяр.

Ялат дукхагIа даккхара доккхий кхоачамаш да гурахьа ялаташ дIадувча лаьттай. Цхьабакъда цу кхоачамех пайда эцара гуйран ялаташ кхеделга тешшаме Iилман ларда тIа оттаданза дарrдац.

ХIара боахамо, хIара отделенеи бригадои бокъонца белгалдаханза даргдац хьатIадоагIача шера ялатий хьувкъам лакхбе йиш хулийтаргйола гIулакхаш. Эггара хьалха йоакхо е еза фуна лаьрхIа ялат дIадуврrдолча участкашта кIал дикагIа хургйола культураш хьалхагIа дIайийна хинна кхаш къоастадара. ХьалхагIа дIайийна хинна культураш теркал а еш, гуйран ялаташ дIадера оттаяь хинна планаш, цIаьхха хьажа а хьежа, сихха нийсъе еза хIара бригаде, отделене.

Гурахьа дув ялаташ хьувкъара чIоагIа пайдана хургда ялатийнеи мошача доакъарийнеи лаьрхIа дIайийна горох тIахиннача лаьтташка уж дIадер.

Республика массе зоне лаьттанна обработка еча хана теркалде деза оасарца, юртбоахама культураш та хулача лазарашца, зуламдергашца хадданза къовсам лоаттабанза барг ца хилар.

Гурахьа дийнача ялатий хьувкъам лакхбергболча керттерча хIамаех цаI да минеральни органически удобренеш нийса, Iилмо хьеххача тайпара тессар. Укх шера республика колхозаштеи совхозаштеи хьалхашка декхар оттадаьд — 900 эзар тоннал кIезигагIа йоацаш органически удобренеш кхашка товсилга. 1-ча сентябре кхаччалца кхашка дIайийхьай 832 эзар совгIа тонн. Цхьабакъда ах пара аьхача лаьтташка тессаяц 18 эзар тонн мара.

Кхо Iоадареи кхашка дIадахьареи болх къаьстта во вIаштIехьбаьккхаб Грозненски, Малгобекски, Надтеречни, Урус-Мартановски районий боахамашка. Царех дуккхачар 35 — 50 процент мара кхоачашъяьяц органически удобренеш товсара планаш. Цу районий колхозашкеи совхозашкеи цхьаккха порядок йоацаш лоаттаду кхо.

Гуйран ялаташ дIадувча кхашка товса минеральни удобренеш хIанз укх сахьата кхоачам болаш яц вайга, цудухьа йоагI-йоагIача тайпара, шекара свеклаш, баьцадаараш, коартолаш санна йолча культураашта биззача боараме уж тайсачул тIехьагIа царех боала пайден дIайийна кIал хиннача культураша лаьтта хьаьндара еш йола гIойлен теркал а еш тесса еза уж.

Хьалхалаттача боахамий практико, Iилман учреждений Госсортсетеи даннеша республика тайп-тайпарча лаьттан-климатически зонашка белгалъяьй гуйран ялаташ дIадера Iилман ларда тIа оттаяь ханаш.

ДукхагIа йолча районашта 10 — 15 денал тIех йоацаш я уж. Агрономашта йовз уж ханаш а хIаьта иштта хIара гектара тIа тасса дезача фуи боарамаш а, цудухьа хIанз укх статья тIа дувца эшаш дац уж.

Соахка Сунженски района Кирова цIерагIча колхозе геттара гоа а даь, во кийчдаьча лаьтта дIадийра гурахьа дув ялаташ эзар совгIча гектара тIа, йовкъаш яхкийса а фу дIа ца тоссаш а дукха моттигаш яр. Уж ялаташ Iай геттара дайна дIадаьлар. БIаьстан юхье ялаташ во дIадийна дукха кхаш гучадаьлар «Серноводский», «Маяк», «Калаусский», кхыча совхозашка. Цу тайпара кхоачамбоацараш кхы ца нийсдалийтара хьадда гIулакхаш чакхдаха деза. ХIара боахаме бокъонца кийчъе еза готтигача мугIарчегIа, зула-пхорагIа, кхыча тайпара ялаташ дIадера способаш.

Гурахьа дув тоъал дукха ялаташ, хIара шера 25 — 27 эзар гектар, хий дехкача лаьтташка хул республике. Цу лаьтташта бизза кхоачам балла минеральни удобренеш хьежаю. Из бахьан долаш тешшаме лакха, хIара гектара тIара 45 — 50 центнер хьувкъам баларга догдаха бокъо я вай. Цхьабакъда, практике къаьст-къаьстача хьалхалаттача звеноша, бригадаша, мехотрядаша мара баккхац иззал толам, хIаьта дукхагIа долча боахамашка хий дехкача лаьтташкара боала гурахьа дувча ялатий хьувкъам лоха ба, юкъера лаьрхIача 25 — 27 центнерал дукхагIа хилац из. цхьадолча боахамашка, масала, Сунженски районерча Кирова цIерагIчеи Шелковской районерча Менжинске цIерагIчеи колхозашка, «Озерный», «Победа», «Аргунский» совхозашка соахка кхыметтел 20 центнерал а кIезигагIа даьккхар гурахьа дув ялат хий дехкача гектара тIара.

Дуккхача боахамашка теркалдац культураш хувц-хувцаш дIаювлга. Шелковской, Надтеречни, Гудермесски, цхьайолча кхыча районий боахамашка гурахьа юв культураш цIаккха а ца хувцаш 5 — 6 шера а кхы дукхагIча хана а цхьан кхашка дIаюв, хIаьта из бахьан долаш кхашка оасар дукха хул, ялатех лазараш кхет, зуламдергаш лат.

Хий дехкача лаьтташкара лакха хьувкъам боаккхалургбац, нагахьа санна цига удобренеш ца тессе. Цу гIулакха пачхаьлкхено хIара гектара тIа тасса 10 центнер минеральни удобренеш хьожаю. Гурахьа дувча ялаташта ужжал удобренеш тайсаяц къаьст-къаьстача боахамаша мара, масала, Наурски района «Красное знамя» яхача, Шелковской района «Путь к коммунизму», «Коминтерн» яхача, Сунженски района XX-ча партсъезда цIерагIча колхозаша мара.

Ялатех лата чоапилгаш дехкий ца дебийтара, овлаш ца дехкадалийтара, эггара хьалха, дIадаханза даргдац хувц-хувцаш культураш дIаера даькъе, дIаде кхаш кийчдеча хана нийслуш дола кхоачамбоацараш, оахам кIоаргагIа де а ялаташ чуцаш юхейнса юхкаши хIамаши къайлаяллалца лаьтта кIал яхийта а еза, аьхача кхашка шоай ханнахьа культиваци яха еза эрий тIаювла баьцаш дIаяхар духьа. Практико хьахьекхад, ах пара тIа шозза культиваци йича ялатах латача чоапилгех кха IоцIендеш, эрий тIаьннача баьций хир хоададеш, лазараш кIезигагIа кхетара гIо деш хилар.

Фу тIийхига дижийтеи кердда аьхача кхай тIа дIадеи мегаргдац.

Ялаташ дIадувча болх беш дуккха механизатораши кхыбола болхлойи ба. Цудухьа чIоагIа лоархIаме да овсаре хургболаш цар къахьегам вIаштIехьбаккхар, ялаташ дIадувча агрегаташ тIа бола нах лаьрххIа хьахаржа а уж дIадера толашагIа йола агротехника царна Iомаяь а хила беза.

Нохч-ГIалгIайчен юрта боахама къахьегамхоша чIоагIа болх баьб, хIанз а бу иттлагIча пятилетка диълагIча шера хьувкъама чIоагIа лард йоллара. Цхьабакъда, гештде мегаргдоацаш гIалат хурглар дIанхача шерашка карарадувлийтараши ца зийнараши теркал ца дар. ДIанхача шерашка цIаккха а ца кхебаьча тайпара лакха хьувкъам укх шера кхебара мел эша торонаши хьалаши долаш да вай. ХIара балха моттиге цу торонех биззагIа пайда эцар — из да КПСС ЦК июльски Пленума решенеша дIадехарашта эггара дикагIа дола жоп а уж толаме кхоачашъеча хьадда дакъа лацар а.

Х. ЯЛХАРОЕВ,
Нохч-ГIалгIай АССР юрта боахама министерства керттера агроном.

МагIалбика района «Ингушский» совхозе хьайбашта доакъарийна хьажкIаш хьокхаш я цхьоалагIча мехотрядера Салтукиев Товмарзас лехка агрегат. Механизаторо 2 эзар тонн совгIа силос кийчъяьй укх шера. 2 — 3 минут мара йоаяц цо машина йотташ. 150 — 160 процент кхоачашъю нормаш силос дIакхухьача шофера Корнгов Iазе.

Аьта силос чуйоллача кIоага тIа къахьегача болхлоша КелигoвгIар Ахьмадеи Саварбикеи шоай бехка сеца ха яьккхийтац техникага.

СУРТАШ ТIА: силос хьокхачеи лаьттагIа йоллачеи.

И. ПЛИЕВЕИ И. ОСКАРОВЕИ сурташ.

КХОАБЕРГБИЙ-ХЬОГI ГIИШЛОШЪЕРАШ?..

«40 лет Октября» яхача совхоза Долакха-Юртарча отделене шурий комплекс хьалъе йолаль кхо шу гаргга да. Соахка эксплуатаце дIаяла езаш яр цунна оттаяь ха. Цхьабакъда йиллача хана шоай планех гIишлошъераш ца лоархIабаьчул тIехьагIа тIехьа а яьккха, хIанз, укх шера йиълагIча квартале болх бе йолаялийта лаьрхIад из.

Шурий комплекс моллагIа йола зIамига объект яц. из тIеххьарча хана Iилманеи техниканеи нарагIдаьнна кердадараш юкъе а хьош хьалъеш, чоалхане гIишло я. Цунца я хIаране чу 400 етт чубодаш ши коровник, доахан детташ йола шурий блок, 108 Iатта лаьрхIа родильни отделени, механически мастерскеш, доанъар кийчду цех, котельни, ветсанпропускник, силос а гIожа доакъар а лоаттаду моттигаш — ерригаш а 40 гаргга объект. Комплексага дIадахийта хьахийца ахча 2 миллиони цхьа бIаь эзари сом да.

Хьахийца хиннача ахчах дIадахача шин шера гIишлон балхашка дIадахийтар 786 эзар сом мара дацар, е кхоалагIа дакъа совгIа.

Ала доагIа, укх шера сихдаьд гIишлошъераша комплексера балхаш. Къаьстта холуш да из КПСС ЦК июльски Пленум хинначул тIехьагIа. Укх шера бархI бетта гIишлон-монтажни балхашка дIадахийтад укхаза 542 эзар сом.

Хоастабеш дош ала доагIа укх тIеххьарча хана шоай болх сихбаьча № 223 йолча ПМК болхлоех. Цар ялх комплексни бригада я комплекс хьалъеча. ГIишлошъерий болх овсарегIа хилийта а цар ха наькъа дIа-юха лелаш ца йойта а уккхаза, объектана хьалхашка, оттаьй гаьнарча юрташкара болхлой чубаха вагонаш. Столови а цигга я.

Айденнача хьинарца къахьегача гIишлошъераша йистеяьккхай ветсанпропускник, оборудовани дIаоттае мара ца езаш; кийча я трансформаторни подстанци; гIишлон балхаш даь даьннад шурий блока чу, котельне, доахана цхьан корпусе, мехмастерске. ХIанз оборудовани дIаоттаеш а цхьаяр дIаоттаяь яьнна а я доакъар кийчдеча цехе. Бакъда, йистеьнна лерхIача объекташка а дукха кагий балхаш да хIанзчул тIехьагIа кхоачашде дезаш, цкъа даь даьнна цхьадараш а да цIаьхха юха а де дезаш.

Комплекс хьалъеча керттера кулгалхо ва генеральни подрядчика болхло — № 223 йолча ПМК прораб Оздоев Iийса. Опыт йола специалист хьалхагIа а хиннав цу районе йоккхий объекташ хьалъеча кулгалдеш. Цо яйтай Долакха-Юртара юкъера школа, Назранера культура Дворец, 76 квартира йола нах чубаха цIенош, кхыйола гIишлош.

Прораба хов шиъ дика болхло малав, бе-башха ца хеташ къахьегар малав. Цо бувц социалистически яхье хьалхалаттараш — комплексни бригада бригадир Гелисханов Макшарип, цунцара болхлой Барахоев Орцхо, Медов Хьусен, Ибрагимов Ваха; бригадираш Ильясова Рукъет, Бицаева Макка, цар бригадашцара болхлой Евлоева Марем, Могушкова Радимхан, Бакаев ШапаI, Асламбеков Адлан, кхыбараш.

Ха ца къовсаш цар а ужжамоча кхычар а хьийга къа бахьан долаш яь яьннай лакхе йийца гIишлош. Цхьабакъда даь даьнначох кхоачам хила йиш йолаш дац шурий комплексера хьал, боккха ба цун лоархIам совхоза а, хIаьта иштта ерригача района а. Цудухьа республике саготагIъярех лаьрхIа я из объект, лакхе аьннача тайпара, укх шера йистеяккха езаш.

Шурий комплекс болх бе йолаялийтарца совхозо кхоачашде лерхIаш, кертерча даькъе, кхо декхар да: хьалхардар — тешшаме шура яккхара планаш кхоачашъелга Iалашделген, шоллагIа — цIенача фух дола доахан доладелген, кхоалагIа — хьайбаш леладерий болх аттача боаккхилген. Укх шера пачхаьлкхенга 1230 тонн шура йохка езаш я совхоз, тIатеха задани а йолаш. ТIадоагIача шерашка кхы а лакхагIа хургья из цифра. Цу гIулакха дукха шура луш дола дикача фух доахан эш.

— Соахка тха боахама «Красностепной» оалача фух дола 400 бежан хьожадаьдар, — йоах совхоза директора Албаков Мухарбика. — бакъда, шурий комплекс йисте ца яларах республикерча кхыча боахамашка декхар уж. Укх шера а кийчдаьд иштта. Уж а дохкаргда, комплекс болх бе ца йолалой, хIана аьлча боахаме хIанз долча вIашагIъийнача доахах дIатоха йиш йолаш дац уж, шоаш къаьстта доладе лаьрхIа да.

Совхоза кулгалхой а хьайбаш леладерий а сагото кхетае хала дац. Цудухьа уж гIерт ма-хулла гIишлошъераш сихбе.

— Укх тIеххьарча хана балхаш оаха сихдаьдале а тхона хеттача бесса сиха лелац уж, — йоах генподрядчика прораба Оздоев Iийсас. Бахьанаш тайп-тайпара да...

Из леткъац шийна уллув болх беш йолча субподрядни организацей бригадашта. Цхьабакъда хIанз мела латташ дола гIулакхаш дукхагIча даькъе царех цхьайолча организацей бехка долга гуш да. Масала, хьожаргда вай № 432 йолча ПМК коллективо де дезача балхашка. Канализаци, кхо арадоаха система лелаергйола насосни, отстойник, чухьара хина система, ерригa лаьттанна кIалхара коммуникацеш, кхыйола гIишлош, дерригача коа асфальт, бетон юллилга, гонахьа карташ елга, кхыдола балхаш. Йоккха чоалх я из.

Йистеяьннай хинпроводни система, доахан лувчаде лаьрхIа универсальни мойка, жижесборник, йIовхала система, канализаце дукхагIдола балхаш. Бакъда хIанз а хьалъе йолаяьяц шин корпуса юкъера насосни, хIаьта цо генподрядчика дуллаш латта керттера канал юхасоцадаьд (хьалхагIа насосни йилла ца яьлча дIахо болх бе йиш яц цига). Экскаватор ца хилар бахьан долаш сецаб из болх.

Цу колонна болхлоша Iобилла безаш ба 13 эзар квадратни метр асфальт. ЖагIан кIийле цу гIулакха кийчъеш латт, цхьабакъда таханалцца цхьа метр асфальт Iобиллабац, е хьаена кийча битум а яц. ХIаьта из 1300 тонн хила еза проектни документаце яхачох.

ХIанзчул тIехьагIа, гуйре шелъелча, йоачаш йолаелча Iобиллача асфальтах фу хургда?!

Цхьаькха а да. 432-ПМКас IодогIа дезача турбай бIоагIилгашка хьежаш, ши бутт хьалхагIа хьавIашагI а хетта Iойилла улл «Сунжагазстройя» болхлоша кийчъь газопровод.

661-ча спецПМК коллективо кхоачашдеш да объектера сантехмонтажни балхаш. Уж хIанз а бокъонца баьннабац доахана корпусашкарча канализаце балхаш даь, шин-кхаь кIирагIа далла дисад уж йIовхала система тIа, доахан деттаргдолча шурий блокера дараш а даьннадац, хIаьта родильни отделене хIанз а доладаьдац.

Иштта цхьаьцца «цIогилгаш» дисад «Промвентиляце» балха а. Къахьегамга диллача, уж дукха балхаш дац, бакъда уж хьадаь ца даьлча шурий комплекс эксплуатаце дIалулга дувца а дезац.

Укх тIеххьарча хана кIезига сихагIа болх бе болабеннаб «Сельхозтехника» ПМК болхлой. Бакъда цар кхоачашбе безар дукха болх ба. Цар дIаоттае езаш я ерригa оборудовани, цар да дерригa монтажни балхаш.

— Духхьал цхьан шурий блоке дIаоттае еза оборудовани тоъаргья, — йоах цу ПМК прораба Плиев Идриса. — Шоай болх дика бовзаш волча 7 — 8 специалиста беттал совгIа бе болх ба из дIаоттаеши нийсъеши. Цул совгIа шурий емкосташ чуйоахача хана цхьаннахьара дохаде дезаргда хьалдаь даьнна пенаш.

КIезига низаш да «Сельхозтехника» ПМК-ара шурий комплексе тахан ухараш: 2 — 3 саг чувоагIа цхьа бригада. Цо а дийнахьа 3,5 — 4 сахьата мара болх баьбац хIанзалца. Цар бригадира Поршнев Александра, тIехьа хIана дувл шо, аьнна, шийга хаьттача йоах:

— ЦхьайтталагIчох ах даьлча а, цхьайтта сахьат даьлча а хьалкхоач тхо объекте, хIаьта дин даьлча цIадолх...

Лоалахарча Сунженски районера машинаца Долакха-Юрта хьалкхача 2,5 — 3 сахьат доаду, тIаккха са а довлехьа цIаболх. Цу сихалца къахьеге тIадоагIача шера а баргбац уж шоай болх чакхбаьккха.

КПСС ЦК июльски Пленума решенешка къоаггадаь белгалдаьккхад, укх тIеххьарча хана хьайбай боахам дегIабоалабара дуккха балхаш даь дале а, из отрасль хIанз а ше дегIаяра эшача боарамга кхаьча ца хилар. Пленума соцам тIа аьннад цхьайтталагIа пятилетка чакхйоалаш мехка дулх доаккхилга 19,5 миллион тоннага кхоачаде деза. Лакхде оттадаьд шура, кхыйола продукташ йоахилга. Цунга хьежжа декхараш латт укх пятилеткаш юхедисача шерашка а.

Пленума решенеш кхоачашъяра доккхий социалистически декхараш тIаийцад республикерча хьайбаш леладераша, цу даькъе «40 лет Октября» яхача совхоза коллективо а. Уж толаме кхоачашдара эшача боахамех цаI ба Долакха-Юрта хьалъеш латта шурий комплекс. СихагIа из объект хьалъяь йоаккхилга гIишлошъерий сий дола декхар да. Цу балха мел эша торонаш царга йолгах шеко а яц.

З. ДАУРБЕКОВ.

ДУНЕН ХАЛКЪАШТА ЮКЪЕРА ХЬАЛ ЦХЬАН КIИРАГIА

ЙОККХА ФОРУМ

Нью-Йорке дунен халкъашта юкъерча форуме вIашагIкхийттаб 150 пачхаьлкхен викалаш. Укхаза 19 сентябре ший болх дIаболабаьб ООН Генеральни Ассамблея XXXIII сессе. Цига дувца оттадаьд хIанзара дунен проблемаш чоалхане хилари ше хьахулача шера 46 пачхаьлкхе мара чуйоагIаш ца хиннача цу эггара сий долашагIа а дукхагIа нах чубоагIаш а йолча дунен халкъашта юкъерча организаце хьабена боккха никъ хьахьокхаш дола 130 совгIа дош.

Сессе дувца оттадаь дешаш мелла тайп-тайпара дале а, цун беррригача балха тIехь керттера дарех дош да герз дIадаккхара проблема къоастаяр. ХIанз укх сахьате долаш дац герз Iоаделга соцадарал, герз дIадаккхара реальни гIа баккхартахьа довларал лоархIамегIа декхар.

ООН экспертий даннеша хьахьокхачох, хIанз дерригача дунен тIа цхьан шера тIема гIулакхашка дIаухийт 400 миллиард доллар. Дунен тIарча дерригача мехкашкара герзащцара низаш 26 миллион саг гаргга нах чулоацаш да. Нагахьа санна производственни балха дерригача доакъошка тIема болх беш бараши тIема кийчо яра сферана юкъеэза нахи лаьрхIача, уж ва 60 миллион гаргга саг. Мел сихлургбар социальнии экономически прогресса наькъагIара халкъий болам, нагахьа санна чона геракаш а хинна царна кач ядаш йола пайда хьалуш йоаца уж астрономически расходаш ецаре!

Генеральни Ассамблея болх дIаболабаьча хьалхарча дийнахьа денз цу делегатий теркама юкъмоттиг а лаьца дIаэттар КПСС XXV съездо тIаийца, машарен дунен халкъашта юкъе цхьана гIулакхаш леладарен духьа, халкъаш паргIатен шоай лоIамен хилийтара тIехьа дIахо къовсам лоаттабара программагIа хьайоагIаш йола Советски Союза керда инициативаш.

Советски предложенеша чулоац герз дIадаккхара проблема ерригa керттера аспекташ — ядерни герз хьаделга соцадаргара, тIехь-тIехьагIа из кIезигдаргарен цул тIехьагIа дIадаккхаргарен денз дунен халкъашта юкъерча гIулакхашта низ юкъа ца боалабара хьакъехьара Дерригдунен договор чIоагIдар, ядерни герз дIадоаржа ца дайтар, дуккха нах хIалакбеш долча герза керда тайпаши системаши хьа ца яйтар, цу даькъе нейтронни бомба а йолаш, Советски Союзо оттадаьча дешагIа герз дIадаккхара йола Дерригдунен конференци гулъяр санна йолча дуккха хьалхагIа кхоачашъе еза ха хьатIакхаьчача проблемашка кхаччалца.

Ядерни йоаца пачхаьлкхенаш царна духьала ядерни герз даккхарах лорае а гIерташ, Советски Союзо оттадаьд хIанзарча сессе ден повесткана юкъедахьийта аьнна ядерни йоацача пачхаьлкхений кхерамзленна гаранти чIоагIъяра хьакъехьа дунен халкъашта юкъера конвенци ярах дола дош. Из инициатива могаеш тIаийцай ООН генеральни секретара К. Вальдхаймеи организаце дукхагIболча членашеи.

ХIанзара сесси къаьстта чIоагIа эшача хана еш хилар хьахьокх дунен аренерча агрессивни низаша, царца цхьана пекински кулгалхой а болаш, хьинар айдаьча хьале из болх беш хиларо. Цу хьалашка дунен халкъий бокъо я йоккхача дунен халкъашта юкъерча форумагара тIом хьара кхерам дIабаккхара, герз Iоаделга соцадайтара, кхохкам кIаьдбеча материализаци яра де дезараш кийчделга хьадеха.

●

ХАЛКЪИЙ БУКЪТIЕХЬАШКА ВIАШАГIБЕЛЛА БАРТ

Дерригача дунен тIа итогаш еш я Кэмп-Дэвиде США президента Дж. Картера, Израила премьер-министра М. Бегина, Египта президента А. Садата яьча переговорашта. 13 дийнахьа, дувцар Iалаьмате чIоагIа къайлагIа а лоаттадеш, американски президента городал арахьарча резиденцена гонахьа яьча лакхача картал чухьнахьа, дуненна хьалхашка «Гаргарча Малхбоален кризиса дерригa чулоацаш йола урегулировани» яра никъ лохаш санна пордувна тIехьашка а лечкъа барт вIаштIехьбоаккхаш хиннаб уж.

Переговораш чакхъяьнначул тIехьагIа цу дерригне хьакъехьа массаза санца доккхал а деш дийцар кхывар а воацаш израильски премьер Бегин ше вар. Цо белгалдаьккхар, израильски дар мара кхыдола эскар Малхбузехьарча хи йисте хулийтилген ший мукъагIа йола пачхаьлкхе цига вIашагIйоллийтилген Израило цIаккха чакхдоалийтаргдац аьнна.

Iарбий халкъий юкъара хьашташ дехка а дехка агрессораца барта вахав президент Садат 2—3 шера Синайски ахгIайрен тIара ший бIунаш арадоахаргда аьнна Израила деннача деша. Бакъда из деш а, Бегина юха а белгал мадаккхара, Израиль раьза хинаяц Синайски ахгIайрен тIара израильски юрташ дIаяхара хьакъехьа Садата дIадийхар кхоачашде.

США-с хьинаре дакъа а лоацаш Кэмп-Дэвиде вIашагIбеллача египетско-израильски сепаратни барто Iарбий дунен тIара нах чIоагIа эгIазбигар иштта хила доагIаш хIама да. Кхыметтел из гIулакх хьаллоацаргда аьнна Вашингтоно эггара хьалха догдоахаш хинна Иордани, Саудовски Арави, Кувейт, Катар санна йолча пачхаьлкхенаша а аьннад Гаргарча Малхбоалера гIулакхаш машара наькъаца тоадара духьала дола хIама из хиларах Кэмп-Дэвиде вIашагIделлар шоаш дIатIаэцац аьнна.

Iарбий халкъаша доккха эхь долаш хIама лоархI Кэмп-Дэвиде вIашагIбелла барт. Из барт, аьннад Сире министрий совета председатела Аль-Халябе, «оккупаци а яь дIалаьцача Иерусалиме визит яьчул тIехьагIа египетски президента дIаболабаьча беррригача тийшача балхах хьахиннар да» аьнна.

●

ИРАНЕРА СОБЫТЕШ

16 сентябре Хорасан яхача ирански провинце дуккха цIенош чухоарцадеш, дукхха нах боабеш мохк аьгаб. Цу гIулакхо цхьан юкъа наьха теркам укх тIеххьарча хана беррригача мехка дIадаьржа а бIунашеи демонстранташеи вIаши довнаш дарга кхоачадаь а долча, мохк агарал кIезигагIа доаца хIама а хинна дIаэттача мехкарча социальни хьала тIера юха баьккхар. Уж довнаш долча хана дукха нах боабаь а -дукхханешта човнаш яь а моттигаш нийсъелар.

Дуккха нах гIовттара бахьанех дувцаш Ирана премьер-министра Али Амине белгалдоакх «мехка дуккха экономически социальнии халонаш хилар». «Экономически кризис, — белгалдоакх цо, — дIаяхача хана ца хиннача тайпара хIама да. Юрта боахам чIоагIа тIехьабисаб, хIаьта промышленностага массехк сборочни завод мара хIама яц».

Из дерригa а — кхыча мехкашкарча капитала хьалхашкарча «йийллача наIарий» политика оалачох хьахиннар да. Цу политико вIашагIкхийттача Штаташкара дуккха хьаэцаш латтача герзаца цхьана ший мехкдаьттах Ирана хьаэцаш дола миллиардаш доллараш американски малхбузеневропейски сейфашка Iодехкаш хиларга кхоачадаьд гIулакх. Ирански къахьегамхошка кхоача дакъа — хала къахьегамя Iалаьмате сиха дегIадоагIаш дола хьабе болх ца хилари да. Из гIулакх кхы а чIоагIагIа Iаткъаш да бахарах бехаи лаьтташ доацаши биса ахархой городашка чугIерташ хилар бахьан долаш, хIаьта цига а царна болх бе моттиг яц производственни мощносташ йоацандаь.

Шоаш халача хьала тIа оттарах гIаттача дуккхача къахьегамхошта хIанзалца ирански Iаьдалаша луш дола жоп нах лувцаш чубехкилга да. Демонстранташ юхатоха эскар оарцагIдаьккхадар. Цу Амине тешал деш ма-хиллара, «дукха нах боабаьб (2 эзар совгIа саг, правительства яхачох веннар 86 саг мара веце а), хIаьта Иранера хьал цхьадолча гIулакхашка диллача Никарагуара хьал дагадохийташ да».

Нах гIайттача хана мехка столице Тегеранеи кхыча йоккхагIъярех йолча 11 городеи оттаьча тIема положене хьалашка яхаш я мадарра аьлча хIанз Иран. Цу гIулакхо нах гIовттар ханна юхатехад, бакъда нах раьза ца хилара кIоарга бахьанаш дIадаьхадац, цунна мукIарло ду хIанз доал деча класса дуккхача викалаша а. Иштта ирански парламенте къамаьл деш депутата М. Язде белгалдаьккхар законагIа доацаш леладеча гIулакхаша, конституци телхаяро, бахача наха эшачун правительства йоакхо ца яро, коррупце, шийна пайдана долча тайпара Iаьдало гIулакхаш леладаро, кхыча фактораша чIоагIа эгIаздигад ирански халкъ.

Дуккха нах раьза ца хилар хьахьокх городашкарча юкъера хьал долча наха, дешаш болча кагирхоша, юкъерча буржуазе цхьадолча гIозараша, шиитски духовенства протеста болам хьаллоацаш хиларо. Цунца цхьана цу болама мелал сенах латт аьлча, цунах правительства хьинаре пайда а эц, из латт, болхлой класс дIа-юха скъаенна хиларахи ахархой политикаца хьашт доацаш хиларахи.

Г. ШИШКИН.
(ТАСС).

Шоай декхараш дика кхоачашдеш хьайоагIа «Дошо сай» яхача кафе производства заведующе Бахарчиев Ахам-Солта кулгалду коллектив. ХIаьта балха тIа къаьстта белгалбаьнна ба повар-бригадир комсомолка Джанаралиева Iайна, повар Гузуева Заян, буфетчица Багаева Тамара, официантка Касубаева Лала. Чам болаш кийчбу цар кхача. Цул совгIа Iнмерза, безаме гIулакх ду чубаьхкача наха. Цудухьа предложенейи жалобайи книжка тIа кIезига дац ерригача коллективана баркал кхайкаду дешаш.

СУРТА ТIА: повар-бригадир Джанаралиева Iайнаи официантка Касубаева Лалаи.

И. ПЛИЕВА сурт.

ОЧЕРК

СА ХЬАМСАРА ХЬЕХАРХО

ДIадаха бера ханара шераш хIанз юха а дагаух сона. Тахан юха а енай со се деша яьгIача Iаьлий-Юртарча бархIшерарча школе. БархIлагIча классе эрсий метта урок я. Цхьан юккъа сай ха а айса дена гIулакх а дицценца са уйлаш школе деша яьгIача шерашка юха йийрзар. Сона сайх бокъонца дешархо хийтар цхьан юкъа.

Сона хьалхашка латт пхийтта шу хьалха хинначул оамалашта, бIарахьажара хIамма а хувцалланза йола са хинна хьехархо Цокиева Салмана Тазират.

Укх шера, ткъаь цхьоалагIча дешара шера, дог гIоздаьнна 1-ча сентябре деша доагIача берашта духьала яхай Салмана Тазират.

ЗIамига йолча хана денз хьехархо хила лерхIаш, из болх безабенна яр из.

«Сона дукха безаш мел бола, сол боккхагIа бола цIагIара нах хьехархой бар», — йоах Салмана Тазирата. — Цудухьа безабенна хургба-кх сона хьехархочун болх».

ХIаьта вайна ма-харра, вай республика къаьнагIа болча хьехархоех цаI ва цун да, гIалгIай мотти литературей дегIадоаладеча доккха дакъа лоацаш хьавена поэт Озиев ИсмаIалий Салман. ОзиевгIар дезале тахарча дийнахьа ялх хьехархо ва. Хьехархой династи ала мегаргда цар дезалах.

Юххьанцарча классашкара дIаболабаьб Цокиевас хьехархочун болх, цудухьа цунна дика йовз деша дагIача берий масс а ханара оамалаш, цар гIулакхаш, царца малагIча хана мишта хила веза хов цунна.

Хийла цатоамаш нийсденнад цунна укх ткъаь цаI шера. Бераш, дерригаш а, цхьатарра хилац, къаьстта хала кхетаде дезараш а хул дешархошта юкъе.

Сага вахаре ший тайпара голаш етташ лер юташ йода ха. Дукха теркалдац из цхьайолча хана, цхьабакъда Салмана Тазирата дневникаш тIа хьежача къаьгга гу цун вахаре ткъаь цаI шеро баьникъ.

Къаьстта теркам тIаозаш да дисциплина дневника тIара цхьадола йоазош. Царех да 1959 шера Дошалкъа-Юртарча школе директора шийта хьеннача 5-ча классах лаьца даь йоазош. Цу хана хиннача ший дешархоех цаI вицвеннавац цунна.

Цо, ший цу хана хиннача цхьаболча дешархой цIераш а йоахаш, дувц:

— Уж цIаккха а тоалургбац моттар сона. Хьехархочун болх сов дукха бийза беце, цу шера бита мегаш яр со из. Аз цIераш мел яьхараш шишша шера цу цхьан классе баьгIабар, хIаьта уж дувцилга доацаш харцахьа лелаш а бар. Цхьабакъда дукха ца говш чIоагIа доттагIал тессар оахя, уж бераш деша доладелар. Ткъо шу гаргга ха яьннай цу хана денз, бакъда цIаккха а диццац сона цу шерара цхьа ди. Мархаш доаста ди дар из. Иззамо долча дийнахьа бераш деша хьа ца ухаш нийслора. Сай классага аьлар аз: «Шо кхоана дерригаш а деша дахкарца хьахьокхаргба оаш сонеи шоаштеи юкъера бувзам».

Ткъаь виъ сагах цаI мара цIагIа ца Iеш, берригаш а деша хьабаьхкар.

— Цу дийнахьа денз кхы а дукхагIа чIоагIбелар са цу беращцара а сай балхацара а безам, — яхаш дувц Цокиевас.

Цу дешархоша бархI класс яккхалца царна хьехаш хийнай из. ХIаьта цаI чу ца вусаш чакх а баьннаб уж дешархой.

Эггара хьалха балха йодача хана юххьанцарча классийи гIалгIай меттеи хьехархой кийчбеш йола курсаш яьха мара яцар Цокиеви. 1958 шера Нохч-ГIалгIай паччахьалкхен институте йодаш заочно мара деша яха тиганзар цо балхацара къаста ца ловш.

Салмана Тазирата цхьатарра лоархI Киргизски ССР Ошски юкъерча школе 1-ча классе ший хинна хьалхара хьехархо Архипова Александра Ивановнаи ше балха яхача хана хинна ший эггара хьалхара хьехамча Метревели Шота Захаровичи. Цунна цIаккха а бицлац ший хинна хьехамчаш (Дошалкъа-Юртарча школе) Черных Алла Николаевна, Калибаба Валентин Павлович, Марзиев Хьусена Мажит.

Юххьанца болх бе волалуш вола саг, къаьстта а хьехархо, дIаегIача гаьна тара ва. Из цига йокъаяла а тарлу, е дерригa Iалам хоздеш дIаегIачун дог хьоасташ дIалета дIаяха а тарлу, сагах а иштта дика хьехархо хила а тарлу е ца хулаш виса а тарлу.

Дего хьийхача наькъагIа йодаш йолча Тазиратах дика хьехархо хургьяц ала-м дацар. цхьабакъда цунна ший хьехамчаш чIоагIа накъа боалар шийна ца ховр дIахатта, царгара хьокхам эца.

Болх бе дIайолаенначa дийнахьа денз шийх йизза хьехархо хургйолга хьахьокаш, даим беращца цхьана йолаш, царна ца ховр, моллагIча Iилмах дале а, дIахьехаш, урокаш яьннаяр аьле чуяхе сатийна Iо ца ховш хьайоагIаш йола къона хьехархо дукха ха ялале белгалъяьлар коллективе.

Цхьабакъда, ше дIайийнача коллективацара а беращцара а дукха ца говш къаста йийзар цун. Из Наьсар-Кертера ший дан напеи дахача Дошалкъа-Юртарча школе балха дIаяхар.

Дукха ганзар Салмана Тазират цигарча нахаца дIаэ а, вешта, из-м цун ший юрт яр. Дика тIайийцар из коллективе, хIаьта вай лахке йийцар санна йола 5-гIа класс елар цунна кулгалде укхаза а.

Духхьал ший цхьа болх баь Iацар къона хьехархо, ший знанеш кIоаргьеш, заочно деша ягIар, хIаьта массехк шера цо баьча Iилман балха итог яр 1962 шера ший даьца, Озиев ИсмаIалий Салманаца, цхьана цо арахийца орфографехи пунктуацехи долча диктантий гуллам.

1963 шера цхьаькха цхьа хувцам хилар йиIий вахаре, юха а школа а ше яха юрт а йита йийзар цун: Iаьлий-Юртарча бархI шерарча школе балха ера.

Ше дIа мел кхаьчача нахаца та, ше езаялийта ховш йолча Тазирата дукха ха яккханзар юртарча нахаца а дешархошца а хьоашал тасса, урокаш яьлча а чу ца йодаш, беращца йола хьехархо дукха ха ялале белгалъяьлар кердача коллективе. 1964 шера цу школа завучалла хьожайир из.

Хьабеш бола болх цIенеи бе ма-боагIарси бе Iемача Цокиевас завуча декхараш а дизза кхоачашдора, хIаьта дукхагIа яр беращца хулар из.

Еррига а дIалаьрхIача цо болх бу ха дукха еце а, из хьехархочун атта боаца болх цо шийгара масалаш а гойташ дIа мел кхаьчача дIакхахьарах, цун къахьегам белгал а боаккхаш 1965 шера «Нохч-ГIалгIай АССР заслуженни хьехархо» яха цIи елар Салмана Тазирата.

Дукхача шерашка болх баьча хьехархочун хьаьпала къахьегам зехьа ца байнилга гучадоал, хIанз цун хинна дешархой малаш ба хьежача. Салмана Тазирата дукхача дешархоех хьехархой хиннаб. Царех ба цун эггара хьалха хинна дешархой, хIанз хьехархой Оздоева Хьанифа, Евлоева Марем — Наьсa-Кертерча юкъерча школе.

Къаьстта ала безам ба са хIанз, Салмана Тазирата уллув болх беш шоашта ховр, шоай знанеш дешархошта дIалуш боахкача хьехархоех, цун хиннача дешархоех. Цо хьийхачарех пхийтта — ялхайтта саг хIанз Iаьлий-Юртарча школашка хьехархой болаш ба, хIаьта цхьайтта цунца цхьана школе ба. Царех я Хамхоева Iашат, НальгиевгIар Iалихани, Iумари, Мухьмади, Сукиев Асхьаб, ЕвлоевгIар Соняи Дугурхани, иштта кхыбараш а.

Уж деша даьгIача ханарчул башха доацаш царна хьехам луш хьайоагIа школа завуч Цокиева Салмана Тазират. Цунна дика йовз цар хIаране оамал. Хийла балха тIа цар цхьа ледарло нийсъялийтача деша багIача хана санна хьехар ду цо царна.

Вай мехка дуккхача миIингашка, тайп-тайпарча профессех болх беш ба хIанз цун хинна дешархой. Масала, Украински ССР-е школа директор Евлоев Зяудина Мухарбик, Назранерча поликлиника терапевт Абадиева Ахьмада Соня, Бурочарча больница хирург Богатырев Iаладина Мухьмад-Башир, иштта кхыбараш.

Кхувш йоагIа тIехье коммунистически интернациональнии кхетам болаш хьалкхеяра ший низи хьинари ца кходеш къахьегаш дIахо яха дага я Салмана Тазират. ХIаьта берий дай-ноаной, дешархой шоаш цунна дег тIара баркал яхаш а ба.

Х. АУШЕВА.

Ф У Т Б О Л

Теннараш хьаьший бар

Хетаргахьа, укх тIеххьарча массехк шера 25-ча сентябре миссел дукха нах цIаккха а вIашагIкхийттабацар С. Орджоникидзе цIерагIча стадиона трибунаш тIа. Цу дийнахьа хьалхарча лига лидер йола Куйбышевера «Крылья Советов» яха команда тIаэцаш яр «Терек». Хьаьший команда цхьайтталагIча турагара денз хьалхара моттиг дIаца хецаш хьайоагIаш хиларо а укх тIеххьарча хана «Терeко» геттара дика ловзар гойтаро а тешам чIоагIбаро царна юкъера вIашагIкхетар геттара сакъердаме хургхилара.

Ловзар хила а хилар еррига 90 минута хьежаш барий теркам лаьгI ца болийташ шийна тIаувзаш. Цхьабакъда из чакхдаьннача хана 0:3 счет а йолаш вай мехкахой эшара тешал деш стадионерча табло тIа яьгача цифраша ма-дарра бакъдора хьаьший команда низ а опыт а тIех хилар, эггара хьалха тактически даькъе уж говзагIа, тренераша шоашта оттаяь ловзара план цар йизза кхоачашъяь хилар.

Лоацца хьожаргда вай ловзар чакх мишта даьлари хьаьший котбаьхараш малагIа бахьанаш дари. Матча юхьиг хIанз-хIанз «Терека» гол чутоха вIаштIехьдарг ма-дий яхаш яр. ХIана аьлча юххьанца а денз кадай а стандартни я ала йиш йоаца а цар чакхъяха йолаяьча комбинацеша дикка халча увттадора хьаьший защитни мугIараш. Цхьабакъда ха дIа ме йода «Терека» атакаш лаьгI ца лой а гол чутоха вIаштIехь ца доалаш хадар.

ХIаьта фусамдаьша оттаяь ловзара темп хьанийцача Куйбышеверча футболисташа шоай керттера декхар лоархIар цIаьхха еш йола масса контратакаш чакхйоахилга. Иа дулургдола футболисташ шоай мугIарашка тоъал дукха болаш а бар цар. Фусамдаьй аргIанара атака шоаш йохаешше а хьаьшаша Фетисов, Пилипко, Елисеев, Куприянов санна мух мо масса болча шоай форвардашка гIолла «Терена» наIараш йолчахьа доаккхар ловзар. Цигга гучадоалар сов дIахьалхашкахьа баьннача «Терека» защитникий царна тIакхе вIаштIехь ца доалилга. Иштта шоззакхозза мара бургац вIаши дIаи-хьаи ца луш фусамдаьй вратара А. Балахнина лораеча наIарашка бовлар уж. Иштта чутехар, масала, Ю. Елисеева вай наIарашка ше 18-ен 63-ен минуташка чутеха ши бургац.

Укхаза хьоаха ца дича даргдац цу дийнахьа, оалаш махиллара, спортивни аьттоно вай командагахьа букъ берзабаь хилар а. Геттара дукха низ а хьинар а дIа а луш «Терeко» вIаштIехьъяьха атакаш бургац е штангах дIакхеташ е массехк сантиметр мара юкъ йоацаш цунна уллув тIехъэккхаш чакхйоалар. Хьалхарча тайме 23-ен 27-ен минуташка В. Колядкос, О. Хохленкос техачул тIехьагIа штангах дIаеттаенна бургацаш наIарашка чакъяьнна хиннаяларе дIахо мел хиннача ловзара сурт а, шеко йоацаш, хувцаденна хургдар.

Ца хулаш диса уж дерригa хIамаш укхаза дувца безам боагIа «Терека» беррига а футболисташ цIенхаштта котбала гIерташи шоаш ца кхобеши лайза хиннадаь. ХIаьта долче цудухьа кхы башха новкъа а дац ира къовсам а лоаттабаь низах шийл тIехйолча командо «Терек» эшаяь хилар. ТIехь тIайоагIача хана цу матче нийсденна тактически гIалаташ дIадахара уйла а яь, цу дийнахьа санна вай команда дIахо а хьинаре ловзе цунна толамаш даха аьттув барг ца хилара вага везац.

С. ПАРЧИЕВ.

Цу дийнахьа хьалхарча лиге хинна кхыдола вIашагIкхетараш укх тайпара чакхдаьннад:

«Торпедо» — «Динамо» (Минск) — 1:3, СКА (Дона тIара Ростов) — «Жальгирис» — 0:0, «Таврия» — «Шинник» — 2:1, «Металлург» — «Динамо» (Ленинград) — 3:1, «Спартак» (Орджоникидзе) — «Кубань» — 2:1, «Памир» — «Кузбасс» — 3:0, «Колхозчи» — «Уралмаш» — 1:1, «Спартак» (Ивано-Франковск) — «Карпаты» — 2:3.

СССР ФУТБОЛАХ ЙОЛЧА ЧЕМПИОНАТА ХЬАЛХАРЧА ЛИГЕРЧА КОМАНДАЙ

ТУРНИРНИ ТАБЛИЦА
(28-ча сентябрга диллача)

Командаш	Л	К	Н	Э	Б	О
1. «Крылья Советов»	30	17	10	3	45—21	44
2. СКА Р.	30	14	13	3	51—27	41
3. «Динамо» Мн.	31	14	11	6	41—27	39
4. «Карпаты»	29	15	8	6	43—29	38
5. «Терек»	31	14	7	10	45—39	35
6. «Кубань»	30	13	9	8	42—32	35
7. «Жальгирис»	30	8	16	6	31—27	32
8. «Нистру»	30	12	7	11	37—31	31
9. «Таврия»	30	10	10	10	38—33	30
10. СКА Од.	30	10	8	12	34—40	28
11. «Торпедо»	30	10	8	12	31—31	28
12. «Металлург»	30	7	14	9	30—36	28
13. «Шинник»	29	10	7	12	29—31	27
14. «Кузбасс»	30	10	7	13	29—42	27
15. «Памир»	31	7	13	11	36—35	27
16. «Спартак» И-Ф.	30	10	5	15	34—46	25
17. «Динамо» Лд.	31	7	11	13	42—52	25
18. «Уралмаш»	30	7	11	12	24—36	25
19. «Спартак» Орд.	31	7	6	18	22—43	20
20. «Колхозчи»	31	6	7	18	23—49	19

ЖУРНАЛИСТАШ ТIЕМ ТIА

Сийлахь-боккха Дай-мехка тIом дIаболабеннача хьалхарча деношка денз низ болча кепайоазон дешах шерра пайда эцаш хилар вай парти. Цу шерашка тIем тIа хинна хIамаш, дукха бIухой турпалал ювцаш йола материалаш кепаеттар, уж котало яккхара тIахьехар вай советски кепайоазоно.

Газетий хIара номер тIа хозаш яр Коммунистически парте оаз. Советски дерригa халкъаш фронташка, мехка чухьа денали чIоагIали йолаш хилара, моастагIа вохавара берригa низ тIаберзабара тIахьехар цо. 1942 шу долалуш арадувлаш дар фронтий, армей, корпусий 182 газет. ХIаьта 1944 шера тIом беш долча дерригача эскарашка 800-га дIакхоачаш хилар уж.

Эзараш йоазонхой, журналисташ бар немецко-фашистски гIаьрахошта духьала тIом беш. Редактораш, корреспонденташ, роташта, батальонашта кулгалдеш бар уж. Цар тIом бора кемаш тIа, партизаний отрядашка. Партийни бакъдолчун салтий оалар царех.

Укх тIеххьарча шерашка «Журналисташ тIем тIа» аьнна корта а болаш 2 книжка кепатеха арадаьккхад военни издательствос. Кепатохаш да царна тIеххьара томаш а. Цар тIа дувц тIем тIа хиннача журналистех, царна карагIдийннарех, деналах, турпаленах.

«Журналисташ тIем тIа» яхача шоллагIча книжка тIа дувц вай мехкахочох Шаипов Исса Абдулмуслимовичах. ТIом болабалале 3 шу хьалха Ерригсоюзни журналистий институт чакхъяьккхай цо. ТIаккха кагирхой газета редактор хиннав. ТIем тIа дивизе «Сталинская гвардия» яхача газета редактор хиннав Шаипов. Редактор керте а латташ шоай подразделенех къаьста моастагIашта юкъе йисача 46 сагах латтача гвардейски группо баьча тIемах дувц книжка тIа.

Дукха ха йоаццаш, Грозненски мехкдаьтта института ректор хиннача Г. С. Симонянца «За нефтяные кадры» яхача газета тIа язъяьча материала тIа дувц ткъаьиттлагIча шерашка укхаза дешаш хиннача Е. Суховерховх.

Институт чакхъяьккхачул тIехьагIа «Техника нефти» яхача газета редакце болх беш хиннав из. ХIаьта Дагестане «Избербаш» яха мехкдаьтта доаллача керда хьайийллача моттиге болх бе дIабахача бIаьш мехкдаьттахошца цхьана дIавахав из. Цига «Нефтяник Дагестана» яхача городской газета редактор хиннав Суховерхов Евгений.

Цу шерашка «Дагестанская правда» яхача газета корреспондент хиннача сона дика вовзаш вар хьинар долаш, безаме, ший коллектива дукхавезаш хинна Суховерхов. Иштта цунца болх беш хиннача П. Имшенецке, Н. Шетинина, «Техника нефти» газета редактор волаш цо баьча балхах дукха дийцад сона. ХIаьта из-м ерригача «Избербаше» а чIоагIа лоархIаш вар.

ТIом болабелча фронте дIавахар Женя. Дукха ха дIаяхар цунгара хоам ца хулаш, тIом чакхбаьлча мара наина а цунах хиннар ца ховш.

Краснодаре хиннад из. Вай эскараша моастагIех мукъайоаккхаш хиннай Кубань. Цхьан участке вайчарна чIоагIа духьале еш хиннай фашисташа. Танкови атакаца латаш тIадолха вай хьалхашкара доакъош юхатоха лаьрхIад цар. ТIаккха шоашта тIайоагIа моастагIчун танкаш бIаргаяйча «Салтий, сона тIехьа довла», аьна цIогIа а теха, юкъах йоахкача гранаташца моастагIий танкашта тIахьийддача веннав политрук Евгений Суховерхов.

СУРТАШ ТIА: лакхехьа — Шаипов И. А., лохегIа — Суховерхов Е.

С. ВОРОНИН.

СПОРТА ХОАМАШ

24—25 сентябре «Динамо» яхача стадионе хилар «Урожай» яхача ДСО республикански Совета чакхйоахаш йола ГТО ахханарча многоборьех республике хьалхара моттиг яккхара йола финальни яхьаш. Цига дакъа лоацаш яр ворхI команда. Царна юкъе хьалхара моттиг яьккхар Грозненски горспортсовето, шоллагIеи кхоалагIеи моттигаш — Шелковскойи Грозненскеи райспортсоветаша.

Лични зачетах шо-шоай лагIашка хьалхара кхо моттиг йоаккхаш укх тайпара дIанийсбелар цу яхьашка дакъа лоацаш хинна спортсменаш.

КхоалагIа лагIа. Кхалнах. И. Дульнева (Наур), И. Филиппченкова (Шелковская), И. Чуйкина (Сунжа).

Кхелетараshта юкъе. В. Борисов (Грозненски район), В. Хасанов (Наур), А. Шатохин (Грозный).

ДиълагIа лагIа. МаIача наьха хьалхара подгруппа. Н. Гireханов (Шали), А. Имадаев (Наур), А. Козин (Грозненски район).

Кхалнаьха хьалхара подгруппа. А. Пронина (Шелковская), Ступникова (Грозный), Выродова (Сунжа).

МаIача наьха шоллагIа подгруппа. В. Дымченко (Грозненски район), А. Михайлов (Шелковская), А. Музаев (Шали).

А. БЕК.

Редактора зам.
М. М. ХАМХОЕВ.

КЕРДА ВЫСТАВКА

Академика П. Захарова цIерагIча изобразительни искусствай республикански музее хьайийлай Москверчеи, Ленинградерчеи, Новосибирскерчеи, Российски Федераце кхыча городашкарчеи художникий «ЗIамигача формай скульптураш» яха керда выставка. Укхаза я борзах, чонах, цIастах, кхерех, дахчах яь скульптураш. Выставке дукха да вай сийлахьча баьччана В. И. Ленина хетадаь балхаш. В. И. Ленина сурт-сибат хьахьокх художникаша бIарччача дегIе, бюстах, барельефе. ВыставкагIа хьажа баьхнараштa дезалуш да скульптора Поммера хьадаь Владимир Ильича сурт-сибат. Баьччан, философа, сага сурт-сибат да художнико вайна гойтар.

А. С. Пушкина хетадаь балхаш а да укхаза. Дика даь балхаш да Кремнева «Пушкин», Ненашевай «Пушкина тIеххьара вIашагIкхетар», кхыдараш. РСФСР скульпторий творчестве дукха да литературни произведеней турпалхой портреташ а. Цу даькъе дика я Криволапова «Дон Кихоти, Санчо Пансои, Дульсинеяи» яха групповой скульптураш, Шимеса «Маскарад», Меламеда «ГIишлонхой отряд», Платонова «Дезал», кхыйола скульптураш. Хьинаре къахьийгад художникаша искусства болхлой сурт-сибаташ дехкаш а. Царна юкъе белгала да Миглянске «Гречески художник Сикелиотус», Синева «Иллиалархочун Кировай порртрет», Геворкяна «Сергей Есенин», Мураделе «Виолончелист».

Выставка керттера яр къахьегама сага тема я. Укхаза дукха да болхлой, ахархой портреташ. Хоза даь да Гришина «Къона пряха», Марца «Сей Iули царга воалла Iун» яхеи кхыдолеи сурташ.

С. СЕМЕНОВ.

ТЕЛЕВИДЕНИ

28 сентябрь
I ПРОГРАММА.

8.00 — «Ха». 8.35 — Iуйранара гимнастика. 9.55 — «Концерт — берашта». 9.40 — «Ловмаи станци» яха телевизионни художественни фильм. 10.45 — «Звездные канатоходцы» яха фильм-концерт. 14.30 — «СибарегIен Гаьнарча Малхбоален гIолла». Кинопрограмма. 15.25 — «Профессеца хьоашал тассар». Металлисташ. 15.55 — «Хьамсара Iалам». 16.15 — Белорусски Паччахьалкхен филармоне артистий концерт. 16.45 — «Зурманчаш. шоаш дола моттиг хьайовзийта». 17.15 — Волейболах йола дунен чемпионат. МаIа нах. Италера передача. 18.00 — Кердадараш. 18.15 — «Дерригa а ха лов». Киножурнал. 18.25 — «М. Глинка романсаш кхоачашъю йижараша Лисициан». 18.40 — «Тха обозрени». ДIахьор — политически обозреватель Ю. А. Летунов. 19.25 — Ленински комсомола 60 шу дизарга. «Заречни улица тIара бIаьсти» яха художественни фильм. 21.00 — «Ха». 21.30 — И. Л. Андроников ваь 70 шу дизарга. «Невске юхаверзар» яха телевизионни фильм. 22.25 — «Йоккхача симфонически оркестра сахьат». Чакхъяьлча — кердадараш.

II ПРОГРАММА

16.30 — Къилбаседа ХIирийчен симфонически оркестра концерт. 17.30 — «Старт» яха телевизионни спортивни журнал. 18.00 — КПСС ЦК июльски (1978 ш.) Пленума соцамаш — вахаре!» «Хьайбаш леладу комплекс болх бе маца йолалургья?» (гIалгIай меттала) 18.20 — «Донеи Къилбаседа Кавказеи халкъий историе историографи». Нохч-ГIалгIай паччахьалкхен университета ректора М. П. Павлова къамаьл. 18.35 — «Нохч-ГIалгIайчу гIолла». Информационни программа (эрсий, гIалгIай меттала). 19.00 — Хоккеях йола СССР чемпионат. «Химик» (Воскресенск) — «Динамо» (Москва). Воскресенскера трансляци. Перерывах — «Бийса дакъала хийла шун, бераш». 21.00 — «Москва — Каракумы — Москва» яха документальни фильм. 21.30 — «Человек бросает якорь» яха художественни фильм.

29 сентябрь.

I ПРОГРАММА.

8.00 — «Ха». 8.35 — Iуйранара гимнастика. 8.55 — «Тхоца де, оаха санна де, тхол дикагIа де». ГДР-ера передача. 9.35 — «Заречни улица тIара бIаьсти» яха художественни фильм. 14.30 — Хьехархой Денна хетаяь документальни фильмай программа. 15.20 — Шахматии школа. 15.50 — А. Н. Радищев. «Петербургера Москве никъ бар». 16.45 — «Объектив». 17.15 — «ЦаI массанена тIехьа, массава цхьаннена тIехьа». Ленинградера передача. 18.00 — Кердадараш. 18.15 — «Сакъердаме ноткаш». 18.30 — «Москваи москвичашн». 19.00 — Хоккеях йола СССР чемпионат. ЦСКА — «Спартак». ЦСКА спорта ЦIагIара трансляци. 21.00 — «Ха». 21.30 — «Кинопанорама». 23.05 — «Халхараш ду Бернава Карневас». Фильм-концерт. Чакхъяьлча — кердадараш.

II ПРОГРАММА.

17.33 — Концерт. 18.35 — «Нохч-ГIалгIайчу гIолла». Информационни программа (эрсий, нохчий меттала). 18.55 — Идеологически балха практикацара. Пропагандист В. Д. Бобрышев (гIалгIай меттала). 19.05 — «Телезу» яха сатирически журнал (нохчий меттала). 19.25 — Киножурнал. 19.35 — Иштта дах тхо. «Путь к коммунизму» яхача Сунженски районерча колхоза социальни сурт. 20.15 — «Бийса дакъала хийла шун, бераш». 20.25 — Даьхен патриоташ. 21.00 — Пушкина цIерагIча Горьковски балетаи операи театра Татарски АССР халкъа артиста В. Степанова концерт. 21.30 — «Цирко лампаш сега» яха телевизионни художественни фильм.

РАДИО

28 сентябрь.

6.30 — Юртара вахар (гIалгIай меттала). 6.45 — Хоамаш. 6.55 — Ашараш. 7.10 — «Грозненский рабочий», «Комсомольское племя» газетий обзор. 7.18 — «Сердало» газета обзор. 7.25 — Передачай программа. 7.35 — Ашараш. 8.25 — «Даьхенах дола иллеш» (гIалгIай меттала). 8.40 — «Шоана, кхалнах» яха радиожурнал (гIалгIай меттала). 9.15 — «Барттайнача дезале». Сунженски районера «Путь к коммунизму» яхача колхоза къахьегамхоех лаьца йола радиоочерк (гIалгIай меттала). 9.30 — «Ден темаех» (эрсий меттала). 9.40 — Ашараш. 9.45 — «Яхьо гIо ду толама». НГДУ «Октябрьнефтера» передача (гIалгIай меттала). 17.00 — Концерт (эрсий меттала). 17.25 — «Дега лоIамах» (нохчий меттала). 17.45 — «Конституционни принципий тIехьале» яха беседа (нохчий меттала). 18.00 — Керда хоамаш (эрсий, нохчий, гIалгIай меттала).

Хоттам

Тахан республике гIоллеи Грознеи хувцалуш морхаш а йолаш, йоачан а йоацаш. Малхбузехьара секунде 3—7 метр чIоагIа мух а хьекхаш хилеи фегара температура республике 18—23. Грозне 21—23 градус йIовхал йолаш хилеи тарлу.

Кхоана хувцалуш морхаш а йолаш, йоачан а йоацаш, тайп-тайпарча оагIонашкахьара секунде 3—7 метр чIоагIа мух а хьекхаш хилеи фегара температура бийсана 5—10, дийнахьа 18—23 градус йIовхал йолаш хилеи тарлу.

Метеостанци.

Халахете а, вайна юкъе хIанз а нийслу цIии цIи ялара кхераме йола приборaши теркал ца а еш, цIераш ювларaи царца дувзаденна зуламаш хиларaи бехке бола нах.

ЦIИ ЯРГЙОАЦА ГIУЛАКХ ДЕ

ЦIераш ювлара гIулакхаш техкачул тIахьагIа гучадаьннад, тайп-тайпарча бахьанех уж ювлаш хилар. ЦIераш къаьстта дукха ювл пийшкаш летаеча приборех шек боацачогIа пайда эцаш хилар, пийшкаш сов чIоагIа йIоахъялар бахьан долаш.

Шелал гарга а гIерта, цIагIа цIераш йоагаю ха хьатIаэттача, цIи ялара кхерам дукхагIа хул къаьст-къаьстача предприятеша, домоуправленеша, квартирашка бахача а шоай доалахьа цIеноош долаш болча а наха Iанга пийшкаш во кийчъяр бахьан долаш. ЦIеро-м хIама дергдацар аьнна, цунах дош ца хеташ Iийначa алхха цхьан сага бехкагIа чубаха тхов-кIийле йоацаш биса, шоаш дай болаш мел йолча хIамах бовла тарлу массехк дезал, хIаьта хьанна хов, эггара унзарагIа дола хIама хулий а — доагаш латтача цIагIара аравала вIаштIехьа ца а доалаш саг цIера юкъе воагий а.

ХIаранена бокъонца ха деза, вай балха долча предприятей, вай чуIеш долча цIеной цIи ялара кхерамале Iалашъяра дош пожарни болхлошта мара ца довгIаш доацилга — из вайх хIаране — советски гражданина дулхахцIех дола гIулакх а долга. ХIаьта цкъаза вайна бIаргагу, цхьабола вай граждашаш, вIалла шек а боацаш, цIи ялара духьалара правилаш телхаеш бараштa — цIи ялара кхераме йолча моттигашка гIаьленаш увзаш латтараштa, цIераца ловзараш деш доахкача берашта — юххе гIолла тIех а бувлаш дIаухаш.

Нагахьа санна вай массане а хоадамболлаш, хьинаре, цхьатарра цIи ялара духьалара правилаш телхаерашца къовсам болабой, уж кхоачашъяра воашкара массаза а хьокхам гойташ хуле, цIераш юргьяц, царех доала унзара зуламаш хургдац.

Шоаш юха цIагIа чукхаьчача лаьрхIе хьажа: цIи ялара кхерамзлен правилаш толхаяь моттиг йий.

Пийшкаш йоагаеча хана цIера духьалара правилаш яйзачул тIехьагIа, оаш шоаш уж даим дагакхабари кхоачашъяри кхоачам болаш дац, уж ювца еза лоалахошта а бовзача наха а.

Пийшкагахьара цIи ялара кхерам миштаб аьлча, масала, из йоагача хана Iалальмате чIоагIа кхохкалу, цудухьа гонахьа гIолла ядача атта цIи яла тарлуча хIамашта Iаткъа а Iаьткъа, уж лотае тарлу цо ший йIовхалца.

Ховш ма-дарра, массаза а яхар мо, пийшкаш арданхий пенаштен йовкъашген юххе йохкаш хул, хIаьта кIур уха турбаш этажашта юкъерча ардакхий тховнах чакх а ювлаш, цунах хьокха а луш йолх. ХIаьта, нагахьа санна уж моттигаш яха йоагIачa тайпара хийра ца йоахс, цига «цIи ялара духьалара юкъ» оалаш яр ца йолле (из да тховнах турба хьакъоастаеш 38 сантиметр, вешта аьлча 1,5 кирпишк йохийташ гобаьккха кхы а турба хьалйоттар) пийшкагара дIаювлача йIовхало, здане тховнах йоахка дахчаш лота з яь, цIи якха тарлу. Цхьабакъда иштта йоалаш йола цIи ма яьлла а яьннайий ха хала да, хIана аьлча цIи бIаргашта гучахьа а йоацаш, къайлагIарча наькъашка гIолла сихха дIаярж, здане доккха дакъа чу а лоацаш.

Иштта моттиг ца нийсъялийтар духьа хьаннйсбеннача нахах тийша тоаяйта мегаргьяц пийшк, хIана аьлча цIи ялара духьалара правилаш ца ха, е хой а, дагалоацам боацаш кхоачаш ца еш йита тарлу цар уж.

Шоана ма-харра, уж балхаш деш ба йоккха опыт йолаши шоашта тIера бар боккха бехктокхам болга ховши бола Ерригроссийски ший лоIамеча пожарни общества печникаш.

Пийшк йоагача хана сов йIоахъяларах цун оагIош лелх, тунгилгашка дукха кIурз Iов, тIаккха из бахьан долаш а цIи яла тарлу. Цудухьа хадданза хьежа деза пийшкаши тунгилгаши лертIа йий, лийлха моттигаш топпар а хьаьхa дIакъовлеи кIир тохеи еза, пийшка чуреи тунгилга чуреи кIурз каст-каста арабаха беза.

Пийшка товгIеннеи цунна кIал йоаллача фо чудетталуча къорган айхха тIакъовлалуш йола наIаргаш йогIа еза, хIаьта пийшка, наIара лохе уй тIа 50+70 сантиметр йола аьшка лист тоха еза чура Iоежача товно хьалхашкара уйи плинтусаши йоагаергйоацаш. Цкъаза, пийшк мел вIашатIехьа яле а йоал цIи, нагахьа санна из йоагача хана цIи ялара духьалара правилаш кхоачашъеш ца хуле.

Из диц ма далийталаш! Берех тийше, бIарг лакха саг а воацаш, ма йиталаш йоагаш йола пийшк!

ЦIерах лораде шоай вахар, шоаш чуIа цIеноош, вай общественни социалистически вай воайн доалахье!

Р. ИВАНОВА,
ВДПО Нохч-ГIалгIай Совета агитацеи пропагандаи инспектор.

ТХА АДРЕС: 364051, г. Грозный, Ленина, 9 (3-гIа этаж). Телефонаш: редактора — 3-44-96; редактора зам. — 3-39-11; бехктокхама секретара — 3-34-38; партийни вахарен культуран отделий — 3-61-46; промышленноста отдела — 3-42-30; юрта боахама отдела — 3-42-28; письмой отдела — 3-74-68; бухгалтере — 2-54-30; корректорске — 2-89-88.

НАШ АДРЕС: 364051, г. Грозный, ул. Ленина, 9 (3-й этаж). Телефоны: редактора — 3-44-96; зам. редактора — 3-39-11; ответственного секретаря — 3-34-38; отделов партийной жизни и культуры — 3-61-46; отдела промышленности — 3-42-30; отдела сельского хозяйства — 3-42-28; отдела писем — 3-74-68; бухгалтерии — 2-54-30; корректорской — 2-89-88.

Газет арадувл шинареи, ереи, шоаттеи деношка.

СФ05277. «Грозненский рабочий» издательства типографи, Маяковске, 92. Типография издательства «Грозненский рабочий», ул. Маяковского, 92. Заказ № 6784.